

CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August

la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul VIII.

Martie 1919.

Nr. 5—6

SUMARUL:

SENIOR: Căminurile studențești.

Dr. IOAN BĂLAN: Locul de cinste.

IOAN MODRIGAN: Cum a apărut Biblia lui Clain? (Pe bază de documente inedite) cu un Post scriptum de Dr. ZENOVIE PĂCLIȘANU.

IOAN GEORGESCU: Despre sfânta Biserică (Conferință pentru intelectuali. (Articol II. final).

IOAN POP de ZĂICANI: Pe urmele trecutului.

ÎNSEMNĂRI: Orfelinat pentru orfanii de preoți (Senior). Tribunal pentru apărarea cinstei neamului (Ghedeon). Aprețierea oamenilor (Senior).

RUBRICĂ PASTORALĂ: Distracțiunea în timpul rugăciunii. (Dr. Isidor Marcu). Este iertată ori nu celebrarea liturghiei sf. Ioan Gurădeaur în zilele aliturgice din paresemi? (Ghedeon).

CRONICĂ: Cuvântul Papei cu prilejul încheierii armistițiului (sr.). Fondul prețesc de pensiuine (șt.) Din contractul de donațiune a marelui defunct Gheorghe Pop de Băsești (sr.). Sinoade protopopești. Sinod arhidiecezan. Congres prețesc (șt.) Pentru unificarea vieții și administrației bisericii gr. or. din România mare (om.) Românii din vicariatul Săcuimii (sr.) Să nu ne grăbim cu procurarea clopotelor! (șt.). Pe tren în Rusia (sg.) În Dumineci și sărbători să se închidă cârciumele (șt.).

INFORMAȚIUNI SCURTE.

CĂRȚI ȘI REVISTE: „Calendarul catolic“. — „Almanahul“ pe 1919. (șt.)

— „Sărbătoarea Unirii“. (sr.) — Cărți întrate la redacție.

TELEFON.

POSTA ADMINISTRAȚIEI.

Bla j.

Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. 213—19.

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojor, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de legea răsăriteană, prin care se promovează nespuse de mult unitatea cultului public dumnezeesc.

Se vinde cu 7 cor. și se poate avea dela librăria seminarială din Blaj.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

<p>Abonamente: Pe un an: cor. 30. Pe 1/2 an: cor. 15. În Rom. veche: lei 30. Numărul: 2 coroane</p>	<p>REDACȚIA: Dr. Ioan Sămpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Ni- colescu și Dr. Ioan Coltor.</p>	<p>Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină» BLAJ.</p>
---	--	--

Căminurile studențești.

Înainte cu un pătrar de veac a fost rugat cel mai de seamă director de bancă și financiar român din fosta Ungarie, să inițieze, între institutele noastre de credit și economii, o acțiune largă și serioasă în scopul înființării unui cămin studențesc român pe lângă universitatea din Cluj. Rugămintea aceea s'a înaintat, fiindcă s'a experimentat deoparte risipa unor studenți lăsați fără un control prudent și binevoitor, de altă parte lipsurile, în cari își duceau viața mai mulți studenți mizeri și în aceeaș vreme s'a văzut ușurința și ieftinătatea traiului unui însemnat număr de studenți maghiari, ocrotiți în căminurile lor, deosebit în cel romano-catolic. Deodată s'a crezut, că în un internat se pot lecul sufleteste risipitorii și teneșii, se pot ajuta și sprijini materialcește cei mizeri pentru a-și ajunge scopul sforțărilor și al nizuințelor lor și întreaga muncă intelectuală, cum și educația studenților universitari se poate așeza pe baze cât mai solide. Rugarea n'a fost împlinită, deși institutele noastre de credit și economii, în conțelegere cu Ordinariatele bisericilor române împărțitoare de stipendii, ar fi putut finanța afacerea pe lângă un nespus de mare căștig moral, și cu unul mai mic material. Probabil că împrejurările politice de pe atunci s'au pus grăpă în calea clădirii unei calde și luminoase vetre studențești la Cluj. Mai târziu institutul de credit „Economul” de acolo în legătură cu fundațiunea „Petran” administrată de Asociațiunea a făcut, ca mulți universitari români să poată mulțami terminarea studiilor la timp și bine, cel puțin în o însemnată măsură, binefacerii acestor două instituțiuni.

Importanța unui cămin studențesc bine condus nu se poate judeca în toată mărimea sa. Aceia, cari vor avea să lucreze și să lupte în câmpuri diferite, dar pentru acelaș scop: pentru fericirea neamului și a statului, își adună armele și se deprind în manuirea aceloră în aceeaș casă, sub conducere unitară, observând aceleași reguli și ordine și trăind după acelaș regim.

Căminul studențesc e școală prețioasă pentru toate virtuțile. Fiecare student, ori cât ar fi de fortificat sufletește, aici își poate păstra mai ușor echilibrul sufleteș, având totdeauna pe cineva în apropiere, să-i facă un prietinesc avertisment, dacă se clătină, ori dacă are o pată pe haină; să-i mângâie în in-tristare, să-i înveselească și să-i verse în suflet bucurie. Cine se desvoaltă singuratic, de regulă trăiește numai pentru sine, lipsit de sentimente simpatice și sociale, încăpăținat în a i-se face toate după placul lui, ceea ce în lupta vieții se prezintă ca o cauză a multor neplăceri și nesuccese nu numai în detrimentul respectivului, ci și în paguba societății. Unde sunt mulți, studentul dă de multe defecte, dar și de multe calități superioare. Observând defectul în alții, se va nizu să nu cadă în ceea ce reproabă; în aceeaș vreme va culege ca o albină mierea calităților frumoase acelor buni, însuflețindu-se pentru acele și imitând aici purtarea fină, prevenitoare și nobilă a unuia, dincolo serioșitatea altuia; diligența și munca serioasă, ce le observă în al treilea, prietinia și iubirea desinteresată, ce le are al patrulea, caracterul de oșel, cu care se prezintă consecvent al cincilea ș. a. m. d., apoi va lucra în comun și în-deplin acord cu cei de bunăvoință, ca Institutul să fie o pepinieră, un sămânțar de tot ce bun, în care se altuiesc și cei mai spinoși pădureți și din care se aruncă fără nici o cruțare orice iarbă rea.

Progresul unui cămin studențesc atârână în cea mai mare parte dela conducerea, care înțelege rostul instituțiunii și care e capabilă și voințe să facă în interesul aceleia tot ce numai permit împrejurările. Cei ocrotiți în cămin nu numai înțeleg aceasta, ci o și onorează. Nu-mi pot închipui studenți cu calități alese, cari se murmure și se strige în fața mizeriilor, pe cari superiorul nu le-a putut evita. Un caz din mai multe: În 1916 seminarul „Bunelvestiri din Blaj, la porunca guvernului maghiar încă a trebuit să se refugieze la Orade și de acolo la Bișu. Petrecerea blăjenilor între bunii bișneni a fost ghimpe în ochii

Ungurilor, cari se temeau, să nu se Țese acolo planuri contra statului. Din motivul acesta ministrul de culte și instrucțiunea publică a pretins, ca toți studenții în teologie să fie repartizați pe la seminarele teologice maghiare, rom.-catolice din țară. Ordinariatul metropolitan nu s'a învoit, ci a pretins, ca ori să li-se permită întoarcerea la Blaj, ori să li-se pună la dispoziție un edificiu corespunzător în alt loc. Atunci ministrul a evacuat o școală de a statului din Orade, dând poruncă, ca seminarul teologic în termen scurt să se mute. La mutare nu erau paturi de ajuns, nu funcționa cuptorul de fier. Studenții au dormit pe paiele goale, fiindu-le pachetele învagonate ș. a., dar nu s'a auzit nici un murmur, dimpotrivă era veselie, fiindcă fiecare a înțeles, că situația aceea n'a creat-o conducerea institutului. — Superiorul căminului are datorință sfântă, ca la timp potrivit și dela izvoară bune să provadă institutul cu cele trebuincioase. Alimentele să se pregătească curat, bine și punctual, fiindcă primul inel din catena disciplinei e bucătăria. Să fie cruțare, dar rațională, privind conducătorul și la ziua de mâne și la împrejurările de azi, cari nu se pot schimba. Superiorul să nu se considere numai de un hotelier, care servește mâncarea și evartirul, ci de un părinte, care nutrește și sufletul fiilor săi, interesându-se de activitatea și purtarea fiecăruia, stând de vorbă cu ei cu toată răbdarea, ambiționându-i la orice ocasiune și grijind, să nu se desvoalte din ei lingușitori și denunțanți răutăcioși.

Regulamentul căminurilor trebuie să țină cont de toate împrejurările, ținta însă: *munca serioasă intelectuală și puritatea moravurilor studenților* trebuie să fie firul roșu, care să se observe în toate dispozițiile. În salele de studiu să fie tăcere, ca acolo, fiecare student, în fiecare moment, neconturbat să poată adauge ceva la capitalul lui intelectual; fie șgomot și veselie în sala de fumat și în prânzitor. Dormitorul, să nu fie vorbitor, ci loc de recreatoare odihnă, de reculegere și încordarea puterilor discordate pe urma muncii grele de peste zi. Fiecare cămin ar trebui să aibă portarul său, ca să nu poată intra și conturbă munca orice străin, când îi place.

Considerând, că mulți intelectuali de al noștri n'au credință, ori sunt indiferenți, fiindcă problema educației religioase a fost nebagată în seamă, ar fi bine, că acestei chestiuni vitale pentru noi să i-se dea atențiunea cuvenită, în formă potrivită, și în căminurile studențești de pe lângă universități.

Peste tot în căminuri să domnească disciplina, care nu stinge individualitățile, nici nu face din studenți mașini, că ajută ca studentul, care beneficiază acolo, să-și poată aranja zilnic, ca în cadre prețioase, firele de fapte, de sentimente și de cugete, cari să-l arete mozaicul frumos al vieții. Unde nu-și disciplina, căminul e un hotel, ori e cazarmă neglijată, unde se face mai mult rău decât bine, producându-se destrăbălare în comun și sub ochii superiorului neglijent.

În ordinea aceasta de idei salutăm cu toată căldura deschiderea *căminurilor studențești de pe lângă universitățile din București și Iași*, unde a plecat, în 13 Martie c., o sută de studenți români și din fosta Ungarie, rămânând să mai plece și alte sute. Faptul acesta e un eveniment cultural, care nu se poate aprea îndăjuns.

Binecuvântarea și pacea Domnului să domnească în acele institute culturale și umanitare, ca prin munca, sinceritatea și tăcerea de acolo să fie izvoară de fericire pentru locuitorii lor, pentru neam și pentru țară.

SENIOR.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Locul de cinste.

Bucuria înfăptuirii României mari a adus o beție de fericire în păturile ardelen. Dela cel dintâiu semn mai pronunțat al nădejdi, declarația partidului național român citită și susținută în parlamentul unguresc de Drul Alexandru Vaida-Voivod, cel refugiați la Iași aveam timpul cel mai glorios, înțeleg pe ardeleni, și lumea nu găsiă vorbele destul de alese, cu cari să ne spună, că mântuirea din Ardeal se așteaptă. Politicianismul de până aici a dat în vechiul regat cele mai proaste roade, și-un vânt nou, puternic, se așteaptă de peste Carpați, ca să rupă uscăturile și să sădească altfel de arbori, mai sănătoși și pomi mai roditori. De aceea bucuria e și în țară, în vechiul regat, la toți cei ce doresc o ridicare a poporului românesc întreg, și nu numai pe a lor.

Ardealul, venind așa de grabă la celelalte surori deja alipite într'un bloc, a venit pe nepregătite. Ce a fost „de stat” unguresc, acum va fi românesc, și ne lipsesc oameni pregătiți, căci Ungurii puneau, aproape fără de excepțiune, oameni de ai lor la judecătorii, slujbe și școli, și dintre ai noștrii numai aceea puteau să apuce la ceva, cari se dădeau pe partea lor, ori

observau măcar o neutralitate, lor foarte binevoitoare, în chestiunile naționale. E o chestiune de interes național românesc să avem oameni de ai noștrii, de frunte, pentru toate aceste slujbe.

Văzându-se ai noștrii dintr'odată într'o situație așa de norocoasă, s'au îmbulzit cu toții la slujbe mari, unii râvnind să se îmbogățiască în cel mai scurt timp, încât ne putem teme, că pentru slujbele mai modeste nu se vor găsi alți candidați decât ardeleni de ai noștrii, cari până acum erau ușieri pe la ministerele și alte biurouri de stat din București.

Mulți își exprimă teama, că preoții și teologii noștrii încă vor fi cuprinși de această boală a căpătuielii, boală foarte contagioasă aici în vechiul regat, unde pe la slujbele statului și pe la biurourile particulare găsești foarte mulți seminariști și studenți în teologie, cari nu țin să îmbrace rasa. Ar fi un mare păcat nu numai în fața lui Dumnezeu, ci și în fața neamului, dacă între preoții noștrii mai tineri, căci de ei se vorbește și între clerici, s'ar găsi mai mulți dezertori dela misiunea, ce acum devine așa de frumoasă.

De sigur, că e chestie grea complectarea tuturor locurilor din administrație, magistratură și învățământ. Pentru cel din urmă ar putea să fie întrebuințați foarte bine ai noștrii, doar Blăjenii nu au avut profesori cu ȧvalificația prescrisă de stat la școlile lor aproape 150 de ani și școlile au dat cele mai bune rezultate. Suplinitori la școlile secundare s'ar putea numi fără nici un scrupul preoți mai de frunte, de cari avem la orașe; școala foarte serioasă, ce se face și la Blaj și în alte părți, va dovedi, că preoții noștrii sunt oameni foarte culti. Biserica greco-orientală de asemenea are oameni, cari ar putea să slujască foarte bine și ca profesori. Administrația comunală are chiar nevoie mare de preoți, căci primarul și notarul nu vor putea să isprăvească toate agendele fără un sfătuitor mai inteligent și mai drept, care să nu se lase a fi purtat de porniri nenorocite în contra cetățenilor noștrii de alt sânge, cari au tot dreptul să trăiască în pace și bună stare în țara noastră, care e și a lor.

Cu descentralizarea, care taie cel puțin pe jumătate din puterea ministereleor, de cumva nu se plănuiește o comedie în două acte, oamenilor localnici, cari nu se schimbă după placul cutărui domn ministru sau șef, le va reveni un câmp de muncă și de inițiativă foarte vast. Cine e mai chemat să-și spună cuvântul său sincer în această chestie ca acela, care poartă pe

sufletul său și pe toată ființa sa pecetea de slujitor al adevărului? Cine va putea grăi mai cu putere, ca un preot, care după atâtea studii serioase, stă pururea, ca o strajă în mijlocul poporului, la sate, unde nu sunt oameni de cultura lui, nu ca să se îmbogățească, ci, ca având grijă de turma incredințată păstoririi lui, să câștige cele necesare pentru modestul său trai și al familiei sale?

Cineva îmi zicea, la câteva săptămâni după Alba-Iulia, că a sosit timpul să facem și o singură biserică românească, și anume deslipindu-ne de Roma. Omul meu nu se pricepea de loc în chestiuni religioase; dogmele pentru el erau un lucru, de care nu citise nici o slovă în toată viața. Credea, că unirea în acest fel ar complectă și mai mult unirea națională. Notez, că vorbiă bine de biserica noastră și îi recunoștea superioritatea, în urma legăturilor cu apusul. Credea, că prin desfacere, noi nu ne vom pierde sufletul român, și, că din seva înmagazinată de 2 veacuri, vom putea să ne hrănim neconținut. Domnul acesta se ocupă de afaceri petrolifere, cari nu reclamă nici un studiu asupra organismului viu. Un profesor de seamă dela Herăstrău nu ar fi putut face această combinație, doar el trebuie să știe, că mlădița numai până atunci trăiește și aduce roadă, câtă vreme e în cea mai intimă legătură organică cu butucul de vie. Așa stă chestia și cu preotul: numai până atunci poate el să fie așa de folositor poporului său, până ce toată viața lui e închinată slujbei lui Dumnezeu și mântuirii sufletelor, întărindu-se neconținut cu sfintele daruri, în special cu sfânta liturghie. Se lapadă un preot de Dumnezeu, nu prin apostazie pe față, ci ne mai slujind sfânta liturghie, răbind rugăciunile și neținând cont de starea sufletului său: Dumnezeu nu-i mai acordă ungera sa și în scurt timp el ajunge să fie un om de rând, nu în sensul de om obișnuit, ci mult mai rău. Cunoșc mai mulți preoți de aceștia, cari au cinstea de a ocupa slujbe și situații importante, dar cari sunt foarte nenorociți și de oameni aproape desprejuși. Aici în țară, răspopitul nu are nici un nume bun.

Valoarea preotului nu stă în reverență, nici în barbă, nici în decretul de numire. Autoritatea i-o dă viața lui sfântă, dedicată poporului său și sfințită de harurile cerești și de un labor improbus, munca fără să cunoască oboseală. Judecata lui e superioară altor oameni, dacă e la locul lui, căci capul lui se ridică peste celelalte: vede și în cer. Negătând ale sale,

vede de ale tuturor. Oamenii, cu această ungere de sus, sunt cei mai chemați să stea la muncă acum, când se vor pune bazele României, întregite. Constituția, legi drepte, cari să nu pună la adăpost nici o clasă de oameni, decât pe cei nevoiași, cer oameni cu lumini extraordinare. Administrația din vechiul regat, cu jandermeria fără păreche, trebuie să piară cu desăvârșire, să nu mai știe, ce e bacșișul și „afacerile“ ce se „învârtesc“ astăzi. Rușinea de oameni și frică de Dumnezeu vor trebui să desvolte o mai largă activitate în România nouă, având oamenii despre ele alte concepții decât cele de astăzi. Educația va trebui pusă pe alte baze, ca între altele să nu se întâmple, ca în școlile secundare tineretul să fie deja blazat. Divorțul trebuie restrâns prin legislație și statorite pedepse pentru soții vinovați, în favorul statului, pe care-l păgubesc desfacerile de căsătorii.

Am atins numai câteva probleme, din nesfârșita serie a celor ce se pun numai decât, la cari trebuie să-și spună păreri oamenii sănătoși la gândire, a căror minte vede foarte departe. Unile din acestea chestiuni nu sunt actuale pentru România dintre Carpați și Tisa, dar ele vor deveni arzătoare mai în grabă decât ar putea cineva socoti. Lumea, care va veni la București și va trebui să stea aici mai multă vreme, nu va cunoaște numai fleica și mititeii și ciorba de burtică, ci și alte obiceiuri. Sunt de zece ani în țară, și am văzut, ce slabi sunt cei mai mulți, într'un an de zile!

Ca să avem oameni, de o cultură solidă apuseană și de un caracter roman, e nevoie ca preoții noștri să-și dea bine seama de noua lor situație. Până acum, strein fiind totul ce eră „de stat“, ei, în chip firesc, lipsiau dela toate. Acum, că sunt toate românești, un reprezentant al bisericii, care de mai bine de 200 de ani varsă raze bogate de lumină, cu jertfe, pe cari la alții nu le întâlnești, vor trebui să se pună pe lucru din răsuputeri. Ei vor trebui să-și trimiță reprezentanții și în statul țării, unde va trebui să răsune glasul demn al convingerii sigure, nu al panglicarilor.

Azi nu putem să spunem, că ori ne facem un popor de de frunte, ori ne prăpădim. Un singur lucru poate să-l aibă toți Românii de bine în minte: ne facem un popor de frunte. Să ne prăpădim, ar fi pagubă, căci avem calități de folos pentru toată lumea. Nici nu e un lucru creștinesc a vorbi despre o eventuală risipire a acestei țări, căci cum am da seamă în

fața latinității și a lui Dumnezeu de atâta dragostea, ce ni-s'a arătat, pentru ca să ne ridicăm?!

Trebuie să ne ridicăm, iar pentru aceasta e absolut necesar să avem oameni mari de inimă, cari nu-și lărgesc punțile și nu-și tocesc conștiințele. Ne trebuiesc preoți mândri de misiunea lor, dar cari și simt greutatea, ce apasă pe umerii lor și caută să-și facă datoria prin o muncă fără saț. A slăbi biserica, trecând în serviciul statului, nu e a aduce servicii neamului, ci a se căpătui. Ca adevărat preot ești cel mai folositor slujitor al neamului tău.

Cred, că acestea sunt convingerile tuturor oamenilor de bine, și puțini materialști se vor găsi printre preoți și clerul tinăr. Pentru nevoile instituțiilor noastre să ne creștem oameni, nu de ocazie, cum s'au făcut aproape toți în timpul mai recent, ci oameni aleși, cari ocupați în slujbe nespirtuale, să fie totuși oameni cât mai de biserică. O creștere bună ar împiedeca pe mulți dela o înțelegere greșită a situației. Din partea Consistoarelor trebuie să fie foarte multă precauțiune în acordarea de concedii pentru studiu. E aceasta în interesul bisericii, al neamului, și, — să-mi crează toți frații preoți, cu toată vârsta mea, pot să am o oarecare cunoștință în privința aceasta, — nu e nici în folosul lor.

Sunt conștiu de situația, ce ni-s'a creat prin înfăptuirea idealului național. Sunt mândru de clericii și preoții noștri, cari se disting pe orice cale. Le doresc însă să nu râvnească la alte posturi, cari nici pe departe nu se pot compara cu locul de cinste, ce-l ocupă astăzi.

Dr. IOAN BĂLAN.

Cum a apărut Biblia lui Clain? 6

— Pe bază de documente inedite. —

Azi, când să fac zvrăcoliri neputincioase¹⁾ pentru edarea unei Biblii corespunzătoare vremii și cerințelor credincioșilor, cred, că nu va fi fără interes să se știe cum, înainte de acea-

¹⁾ Din toată discuția, în jurul tipării Biblii, — fără rod, ca toate discuțiile noastre, două lucruri am remarcat. Iată: s'au adresat împunături nedrepte unui om, care nu le merită, deoarece după cunoștința mea, toată viața și-a petrecut-o în munca grea a traducerii și până acum de două ori a transcris-o, dupăcum s'a schimbat și ortografa noastră. A doua: vecinica plângere, că nu avem bani. Nu banii lipsesc — altceva lipsește, căci aș vol să știu, dacă la 1795 aveam mai mulți ca astăzi!

sta cu 123 ani, prin sîrguința unui singur monah, a apărut cea mai frumoasă Biblie, — ca stil și limbă românească —, dintre câte apăruseră până acuma la poporul românesc.

Încă înainte de Samuil Clain s'a fost apucat de greua muncă a traducerii cucernicul episcop, cu înalte aptitudini literare, P. Pavel Aron de Bistra, care în tulburata lui păstorire are un răgaz și pentru migăloasa muncă a traducerii; meritul însă de a o fi întors-o întreagă pe românie și a o fi edat-o îi revine modestului între monahi Samuil Clain¹⁾.

Încă pe când era în Viena, ca prefect de studii la Sf. Barbara, se apucă Clain de traducerea Bibliei, luând de ajutor Biblia lui Serban Cantacuzino din 1688, Testamentul nou dela Bălgrad și chiar și Pălia dela Orăștie. Dupăcum însuși o mărturisește, traducea de pe latinie și elinie. Lucra foarte ușor. Cu toate acestea trei ani i-a trebuit până a isprăvit cu traducerea. Începuse în 1783 și sfârșește în 1785²⁾.

Clain credea, că făcuse o operă personală, de care poate dispune după plac, deci în 16 Octomvrie 1785 cere împrumut

¹⁾ După cum se vede de pe manuscrisurile aflătoare în Biblioteca Centrală din Blaj, cu cartea Facerii (Genesis) era gata deja în 1783; cu Leviticul la 18 Decemvrie 1784; cu cartea Împăraților în 1785. Celelalte părți când le-a isprăvit, nu știu, deoarece celelalte oaste cu traducerea su le-am putut afla. Cu toate era gata în 1785.

²⁾ Se susține și azi (Dr. Ioan Bălan — Limba cărților bisericesti pag. 168), că Samuil Clain Testamentul vechiu l-ar fi transcris de pe traducerea lui Aron, însă fără temelie. S. Clain în materie literară a fost totdeauna cât să poate de corect și dacă ar fi transcris dela Aron, desigur ar fi spus-o. În întreagă Biblia stilul e foarte unitar și nu numai, că e unitar, dar e stilul frumos cu curate întorsături românești alui Clain. Limba Bibliei dela 1795 nimenea n'a mai scris-o la Blaj nici până la Clain, nici dela Clain până în vremele mai nouă, așa încât stă singur și izolat, încât e ușor de a-l recunoaște, pentru cel ce s'a ocupat cu scrisul lui Clain. În prefața Bibliei, el însuși ne-o spune, că și Aron a tradus Biblia, dar, înainte de a revedea traducerea și a o corege, a murit. Aron a scris traducerea numai pe foi de hârtie, însă prin deseale mutări s'au perdut din foi „deci ca stilul și așezarea graiului întru aceeași Biblie să nu fie osăbit puiându-se unele dintru aceia tălmăcire, altele dintru a altuia, s'au socotit, ca toată Biblia de unul cu asemenea stil și așezare a graiului să se tălmăcească. Deci având eu îndeltnicie — zice Clain — m'am îndemnat să mă apuc de atâta lucru, și să îndreptez graul Bibliei cea mai dinainte românește tipărită: iară mai virtos întru adevăr poșiu să zic, că mai ales Testamentul cel vechiu mai mult de nou de pe cel elinesc a celor șeptzeci de dascăli l-am tălmăcit". Va să zică, chiar partea care să susține, că s'a luat dela Aron, Clain mărturisește, că a tradus-o de pe elinie.

dela eratiu 4000 fl. ca să și poată tipări Biblia, obligându-se că-l va reînțoarce îndată ce o va vinde¹⁾.

Dela Curtea din Viena i-se răspunde —, conform obiceiului, ca toate cărțile să fie supuse la cenzură — să înainteze Biblia, ca să poată fi censurată. Clain, deci, în 9 Maiu 1786 o și înaintează la cenzură în Viena.

Din Viena — deoarece traducerea se făcea pentru poporul românesc din Ungaria și Ardeal și deci interesa Ungaria — în 24 Maiu 1786 se trimite la Consiliul Locumtenențial din Ungaria cu observarea, să fie trimisă spre cenzurare atât unul episcop unit, cât și metropolitului din Carloveș.

Dela Cons. Locumtenențial în 13 Iunie 1786 se trimite spre cenzurare episcopului dela Oradea Moisi Dragoș. Moisi Dragoș era gata cu cenzurarea prin 17 Noemvrie 1786. Părerea lui e nefavorabilă. Cartea — ce e drept — o află foarte de folos, dar e scrisă rău și neînțeleasă în multe locuri. Nici nu e o traducere — zise Dragoș — de pe Septuaginta, după cum susține traducătorul, ci mai mult o copie de pe o ediție mai veche românească. I-se aduce lui Clain chiar și învinuirea, că a băgat în ea lucruri nouă, cari nu se află în codicii sf. Scripturi, și a lăsat afară lucruri esențiale, cari vatămă întregitatea și atât de mult schimbă unele locuri, că nu seamănă nici cu Biblia veche românească, nici cu cea rusească, cu atât mai puțin cu Vulgata. Dragoș îi de părerea, să i-se trimită traducătorului Biblia, ca să o scrie încă odată, mai legibil și apoi să fie supusă din nou spre cenzurare unei comisii de oameni învățați din toate diecezele, care comisie să fie numită de Maiestatea Sa²⁾.

Dragoș la 1 Decemvrie 1786 trimite Biblia dimpreună cu recensia Cons. Locumtenențial.

Dela Cons. Loc. se trimite Biblia metropolitului sârbesc din Carloveș, Putnik. Putnik isprăvește curând cu ea — probabil, că nici măcar nu și-a luat osteneala de-a o ceti. În 21 Ianuarie 1787 își trimite părerea, că Biblia lui Clain e o lucrare superflă, fiind alte traduceri românești cu mult mai bune. Dacă chiar au de gând la Viena să tipăriască o Biblie pe românește, atunci el e în stare să trimită una, care se poate retipări.

¹⁾ Cancelaria Ardeleană Nr. 13003--785. Arhiva Statului, Budapesta.

²⁾ Arhiva Statului, Budapesta, Cons. Loc. Nr. 23--1786.

Consiliul Locumtenențial aflu de bună părerea lui Putnik și în felul acesta relatează la Viena. Lui Clain i-se trimite Biblia.

Dupăce Clain în Viena nu ajunge la nimica, se întoarce la Blaj și își încearcă norocul cu Bob. Bob și tipărește Cap 1 din foaia de probă, rămânând ca condițiile de tipărire să le statorească mai târziu. Bob însă nu era omul dorit de Clain; el înțelegea să aibă o Biblie românească tipărită în tipografia lui, care lui să-i aducă fală iar tipografiei venite, dar ca osteneala intelectuală să o răsplătească corăspunzător, aceea nu o înțelegea. Sub diferite pretexte, că vremile nu ar fi potrivite, că preoșimea nu ar avea bani, Bob voiește amânarea tipăririi Biblii. Adevărul era, că Bob voia să scoată dela Clain Biblia, dacă nu chiar pe nimica, cel mult să-i dea o remunerație cât să poate mai mică. Clain înțelege intenția lui Bob, își ia Biblia, merge la Sibiu și o imbie episcopului neuniților, Gherasim Adamovici. Adamovici încearcă toate, ca să poată face spesele de tipărire. Se trimite pe la preoși pe sate liste de subscriere. Dupăce spesele de tipărire sunt asigurate, Adamovici, în 2 Decembrie 1790, cere dela guvern îngăduința de a tipări la Sibiu o Biblie, pentru preoșimea sa, motivând, că în Transilvania sunt foarte rari Bibliile și preoșii sunt foarte rămași neavând din ce se cultiva și predica poporului și aproape nici odată nu cetesc din Biblie, pentrucă nu o au¹⁾.

Dela guvern i-se răspunde în 13 Decembrie 1790, că înainte de a se putea da răspuns în meritul chestiunii, să se trimită la guvern un exemplar din Biblia ce voiește să tipărească²⁾.

Intr'aceea Bob întrevine la guvern, ca Biblia lui Clain, pe care Adamovici avea să o înainteze la guvern spre cenzurare, să fie confiscată.

Bob, cel bogat, nu primise condițiile lui Clain în convingerea, că și așa Clain nu-și va găsi mecenate și în urmă tot la el va fi silit, umilit să se refacă. Dupăce lucrurile se desvoaltă altcum și Bob aude, că la Sibiu Clain și-a găsit patron și editor înțelegător, îndată — cu o zi mai târziu, de ce se trimite lui Adamovici răspuns dela guvern — în 14 De-

¹⁾ De pe originalul aflător în Arhiva statului din Budapesta. Arhiva guvernului Nr. 9622—1790.

²⁾ De pe conspectul aflător tot acolo.

decembrie 1790 înaintează o lungă jalbă la guvern, în care spune, că deoarece S. Clain este călugăr bazilican și a fost crescut pe spesele clerului la Sf. Barbara în Viena și acolo a fost ținut, că să aibă la îndemână cărțile exegetice și codicii sf. Scripturi, încă un an după ce n'a mai fost prefect de studii și a plătit pentru el 200 fl., iar dacă a venit la Blaj a fost scutit de multe sarcini și i-a trecut cu vederea și aceea, că predicția în catedrală de multe ori a lăsat-o, și a fost îngrijit, mai apoi, în curtea lui Darabant la Oradea numai și numai ca să aibă răgaz și posibilitate să traducă Biblia; iar el — Clain — acum uitându-și, că a fost crescut și nutrit în sinul acestui cler, crescut sub regulile de obediență și paupertate monahală; nerăbdător de vremuri mai bune și dornic de bani își face de vânzare traducerea Bibliei și s'a lăsat prins în laț de neuniți și voiește — după cum a înțeles el — ca la ei să și-o tipărească —, roagă deci guvernul, ca luând în considerare toate acestea, să confiște Biblia lui Clain și să i-o trimeată lui, iar el, tipărindu-o, din venitele tipografiei îi aplicat a-i da lui Clain o remunerație corespunzătoare (discretam remunerationem).

Dela guvern i-se răspunde lui Bob în 23 Decembrie 1790, că s'a cerut Biblia dela Adamovici, dar încă nu a sosit; în dată ce va sosi se vor lua hotărâri în meritul chestiunii.

Biblia lui Clain, nici n'a mai sosit niciodată la guvern, deoarece simțind Clain de intervenția lui Bob și intențiunea guvernului, nu mai trimite, prin Adamovici, Biblia spre censurare, ci văzând, că toată lupta contra atotputernicului, bogatului și influentului Bob e zădarnică și — posibil — arătându-se și Bob mai conciliant, se împacă cu el și în tipografia și sub îngrijirea lui Bob, începe se apară, dar numai după un lung răstimp de 2 ani. Tipărirea Bibliei se începe în 1792, după cum se vede din o scrisoare alui Bob, scrisă în 1 Noiembrie 1792 — în care cerea guvernului îngăduința de a o putea tipări — și se sfârșește în 1795¹⁾.

IOAN MODRIGAN.

Post scriptum. Cu îngăduința pâr. Ion Modrigan voi face în șirele aceste câteva adausuri la articolul dsale.

După ce Clain n'a primit dela erariu suma de 4000 floreni, în urma raportului nefavorabil alui Moise Dragoș și alui Putnik

¹⁾ Arhivul lui Cipariu pag. 676.

— s'a gândit să tipărească Biblia pe cheltuiala proprie. Banii necesari credea, că-i poate câștiga prin abonamente dela preoții din Ardeal, Ungaria și Bucovina. În 9 Noemvrie 1787 scrie vice-rectorului seminarului din Lemberg să-i câștige abonenți printre clericii români de acolo, apoi îl roagă să-i spună, câte exemplare poate cumpăra seminarul însuș.¹⁾ Mai târziu — scrisoarea e fără dat — Clain îi mulțamește pentru osteneala și zelul, cu care adună abonamentele.²⁾

La începutul anului următor tipărește o foaie de probă din Biblie, pe care în 24 Martie o trimite vice-rectorului din Lemberg să o arete elevilor apoi să o trimită și episcopului din Bucovina. Pe acesta Clain îl roagă, să cumpere cel puțin 300 exemplare și să le desfacă între preoții eparhiei sale. „Banii și-i va scoate — zice Clain — cu dobândă și-și va face mare pomeană și în prefață vom spune, că a fost făcător de bine și cât a ajutat la acest lucru sfânt.“³⁾ Spune apoi, că prețul cărții va fi 10 sau cel mult 12 floreni. Se vede însă, că tipografia blăjană nu voia să lucreze decât cu bani gata, pe care Clain nu-i avea. La insistența sinodului din 24 Septemvrie 1791 vinde manuscriptul tipografiei blăjene pentru suma de 600 fl.⁴⁾

Tipărirea Bibliei a fost terminată în 22 Noemvrie 1795, când tipografilor li-s'a făcut o cinste în preț de 1 fl. 15 cr. Prețul unui exemplar era 10 floreni. Numărul exemplarelor tipărite nu se cunoaște. Știm însă, că la 1797 se mai aflau din Biblie 1260 exemplare, în 1798—1230; în 1799—1202; în 1818 — 87 de exemplare. Datele aceste sunt interesante pentru a se vedea cum se desfăceau cărțile pe timpul acela. Cel mai zelos propagator al Bibliei a fost cunoscutul Ion Molnar, care cumpără în 31 Octomvrie 1799 pe datorie 100 exemplare cu 1000 fl., pe cari i-a plătit în 1804. După datorie plătiă camătă 6% la an.

Ce a încasat tipografia din Biblia lui Clain? În 1797 — date mai vechiu nu am — 57212 fl.; în 1798—47848; 1799—2750; 1800—881; 1801—942; 1802—1628; 1803—845; 1804—1657; 1805—976; 1806—599; 1807—1275 floreni. Din

¹⁾ Orig. în arh. eppesc din Oradea-mare nr. 205.

²⁾ Orig. ibidem.

³⁾ Orig. ibidem.

⁴⁾ Scrisoarea lui Clain către Ignatie Darabant. Arh. eppisc. din Oradea mare nr. 206.

1808—1818 datele lipsesc. In 1819 tipografia a încasat 60 fl. Aceeaș sumă s'a încasat și în cel din urmă an, despre care avem date, 1821.

Ce onorar a primit Clain pentru marele și prețiosul, și cum vedem proventuosul său manuscript? Iată-l: în 10 Ianuarie 1796 i-s'a dat un Acaftist în preț de 2 fl. 30 cr. În 5 Februarie al aceluiaș an i-s'a dat „ex restantiis pretii manuscripti” 80 fl. 55 cr., iar în 1800 „exolvitur ut nihil habeat ultra praetendum” 54 floreni. Prin urmare pentru munca grea de câțiva ani întregi bietul călugăr a încasat cu chin și cu vai 136 floreni 85 cr.¹⁾ Adecă prețul alor 13 exemplare.

Datele acestea cred, că nu vor fi fără interes pentru ceice se ocupă de istoria noastră culturală.

Dr. ZENOVIE PÂCLIȘANU.

Despre sfânta Biserică. ☩

— Conferință pentru intelectuali. —

(Articolul II).

Biserica e sfântă. Sfântă, nu numai în înțelesul, că partea cea mai mare a celor ce se țin de ea sunt buni și plăcuți înaintea lui Dumnezeu, cum sunt spicele de grâu cele curate din sămănătura cu care își aseamănă Dl Hristos Biserica Sa, sau cum sunt peștii cei buni din rociul despre care iarăș vorbește Mântuitorul, — ci Biserica e sfântă și pentru că are marele dar dumnezeesc de-a sfinți (de-a face sfinți) pe oameni; pentru că Ei i s'au încredințat din partea Dlui Hristos mijloacele sfințirii noastre: sf. sacramente. Prin botez ne renaște sufletește, ca fil al lui Dumnezeu; prin mir ne întărește în credința primită la botez așa, încât să fim gata a ne apăra credința ca niște ostași vrednici, dacă va fi lipsă chiar cu punerea capului; prin euharistie ne întărește sufletește cu însuș trupul și sângele Domnului, împreunându-ne cu izvorul tuturor darurilor și al tuturor bunătăților; prin pocăință ne schimbă cu totul felul nostru de gândire și de simțire, ori numai ni-l îndreaptă, ni-l îndrumă pe calea cea bună, dacă s'a întâmplat să rătăciască în vre-o privință sa alta; prin sf. căstorie se înmulțesc fiii Bisericei; prin sf. hirotonie (preoție) se înmulțesc conducătorii Ei; iar prin sf. ungere de pe urmă vrea să vină

¹⁾ Toate datele acestea sunt scoase din Protocoalele tipografiei aflătoare în Biblioteca centrală din Blaj.

în ajutor fiilor Ei, când aceia trag de moarte, ușurându-le durerile, ștergându-le rămășițele păcatelor, întărindu-le mai ales sufletele să nu slăbiască în ceasul cel greu al morții; ba sf. Biserică, ca o mamă bună, nu-și uită de fiii Ei nici după moarte, ci-l ajută și dincolo în lumea cealaltă prin rugăciunile, jertfele, dar mai ales prin indulgențele ce le dă Ea sufletelor din purgator. Poate-se oare s'arete cineva mai multă iubire față de fiii săi, cum arată Biserica, care dela leagăn (când se botează) și până la mormânt, ba și dincolo de mormânt (precum am zis) își încarcă fiii de darurile și bunătățile, ce i le-a încredințat Ei dumnezeescul întemeietor: Domnul Hristos? Pentru că sf. Biserică are în stăpânirea sa aceste dumnezeiești mijloace de a sfinți pe oameni (pentru că are sf. sacramente). a făcut din Saul cel mai înverșunat dușman al creștinilor pe sf. Paul, Apostolul neobosit al neamurilor; din tineri păcătoși, ca Augustin sfinți Augustini; ori a înălțat mintea câteunui Toma de Aquino la înălțimi cu adevărat ingerești; ori a aprins sufletul câte unui sf. Francisc de Assisi așa încât să se aprindă toate țările, unde-a pășit el și ucenicii lui cei adevărați, de-o iubire nouă față de Dumnezeu, pe care au zugrăvit-o în colori, au sculptat-o în marmură, au cântat-o în versuri, au cuvântat-o în predici și au discutat-o în filozofie călugării săi franciscani; ori au trimis peste mări și țări pe un sf. Francisc Xaveriu, ca în depărtatele Indii și în China chiar să încreștineze sute de mii de suflete. Biserica catolică e sfântă și prin sfinții aceștia mari ai Ei, pe cari ni pune înainte, ca modele vrednice de urmat, ca luceferi conducători ai vieții noastre. Pe când celelalte biserici creștine nu au nici un sfânt, pentru că toți sfinții, pe cari îi cinstește și Biserica ortodoxă, au trăit înainte de desbișparea ei de centrul lumii creștine, înainte de a se rupe de Papa dela Roma. Chiar și sf. Ioan cel nou, a cărui rămășițe se păstrau în mănăstirea cu acest nume din Suceava (acum sunt în Viena) n'a trăit în veacul al 14-lea, precum greșit au susținut unii, ci în veacul al 9-lea (înainte de schisma lui Foșiu), și n'a fost martirizat de Mohamedani, ci de Persiani, precum a arătat mai nou într'un studiu despre sf. Ioan cel nou din Suceava fostul paroh gr. cat. din Viena I. Schüch.

Și fiindcă v'am amintit despre puterea asta nebiruită ce are sf. Biserică în sacramentele ei, putere cu care va învinge totdeauna porțile iadului, vreau să vă concretizez adevărul

acesta printr-o icoană zugrăvită de un mare pictor creștin. Icoana ne arată Biserica lui Dumnezeu zidită pe o stâncă puternică așa după cum a zis și Domnul Hristos, că-și va zidi Biserica Sa, — iar jur împrejurul acestei stânci câți-va omuleți (necredincioși, francmasonii, liber-cugetătorii sau cu orice alt nume s'ar numi ei dușmanii pitici ai Bisericii) prinzând stânca aceea puternică cu niște funii slăbuțe, se opintesc din toate puterile să răstoarne stânca pe care e clădită Biserica. Și în vremece omuleții se opintesc, se sfarmă și asudă să doboare temelia Bisericii, diavolul stă într'un colț și se prăpădește de ris, văzând încercările lor ridicole ca și cum ar voi să le zică: „Fraților, ce vă năcăjiți și osteniți de-a geaba, că eu de 2000 de ani mă năcăjesc și mă ostenesc să dobor Biserica asta, dar n'am putut-o nici măcar clăti, deși am ridicat toate puterile iadului în potriua Ei. Sculat-am pe *Ariu*, care cu ajutorul împăraților bizantini a întors pe o clipă aproape întreagă lumea creștină la erezia lui, dar clipa a trecut, valurile s'au respins și Biserica a rămas cum a fost. Sculat-am pe *Foțiu* și pe *Cerular*, prin cari am isbutit să rup câteva crenghi din trunchiul ăsta puternic al Bisericii; crenghile rupte s'au uscat și se uscă tot mai mult, dar trunchiul cel puternic a rămas, a înverzit și înflorit tot ca mai înainte; Sculat-am pe *Luter*, pe *Napoleon*, pe *Bismark*, cari i-au făcut ce e drept unele rane, au rupt unele bucăți de stâncă, dar stânca neclătită a rămas și mai departe; nu vă dați seama după toate aceste învățături și pățanii, că voi sunteți cel puțin ridicoli, când cugetați, că cu o furie slabă veți dobori Biserica lui Hristos? Aceasta v'am spus-o, ca să luați aminte la aceasta icoană și să vă întăriți și mângăiați sufletele voastre, știindu-vă în cea mai deplină siguranță pe stânca aceasta a Bisericii catolice, despre care scris este: că porțile iadului nu o vor învinge pe ea!

3. *Biserica e catolică sau universală.* Pentru că Domnul Hristos a întemeiat o singură Biserică pentru toate poporale. El a zis: Mergând, învățați pe Greci, pe Romani, apoi pe Români, pe Ruși, pe Bulgari, pe Sârbi ș. a. m. d.; n'a zis faceți biserici autocefale și naționale, ci a zis adunați-i pe toți sub o ascultare, ca să fie toți o turmă și un păstor; ba s'a rugat chiar în mod deosebit în presara patimilor și a morții Sale, ca toți creștinii să fie una, precum El cu Tatăl una sunt. Cei ce nu se țin de Biserica catolică, nu se țin de Biserica

cea adevărată alui Hristos; aceia pot avea biserici oricât de autocefale și de naționale, dar nu vor avea Biserică după gândul și voia lui Hristos. Și când alții, neînțelegători ori poate chiar rău voitori, ne vor numi catolici internaționali, să nu ne rușinăm de numele acesta; din contră, să ne mândrim de el, aducându-le aminte batjocoritorilor noștri, că dacă și în lumea fizică încă avem bunuri comune, daruri naturale lăsate de Dumnezeu pentru toți oamenii de o potrivă, precum este soarele, a cărui lumină luminează și încălzește întreg pământul: la ecvator fiind aceeași lumină solară, ca și pe emisfera nordică ori cea sudică; mai departe dacă aerul și apa iarăș sunt aceleași pretutindenea pentru toți oamenii — atunci pentru ce să nu fie credința creștină aceeași pentru toate popoarele, când însuș Intemeietorul Domnul Hristos a voit să fie așa: a voit să fie un bun comun și egal pentru toate popoarele; toți să fie o turmă și un păstor, după voința Sa cea mai hotărâtă. Da, Biserica catolică e internațională, adică cuprinde în sine toate țările și toate popoarele, dar nu desființează, nu nimicește pentru aceea țările și popoarele acele în mijlocul cărora pătrunde, ci le lasă precum sunt: cu caracterele, cu însușirile lor naționale, precum nici lumina soarelui nu desființează țările. Așa e și Biserica catolică: nu desființează țările, nu nimicește popoarele, ci revarsă numai binecuvântările Sale cerești asupra țărilor și popoarelor.

Ceeace ne privește apoi în special pe noi Români uniți cu Roma, putem sta liniștiți și cu fruntea senină și în fața celor mai exagerate postulate de naționalitate, fiindcă Biserica noastră are gloria de a fi dat neamului arhieriei martiri ca *Inocențiu Klein* și ca *Grigoriu Maior*, cari mai bucură și pă-răsit scaunele lor vlădicești decât să lase o iotă din dreptu-rile Bisericii și națiunii lor. Biserica noastră unită a dat neamului întreg nu numai pe cei trei luceferi ai deșteptării noastre naționale, pe *G. Șincai*, *Samoil Klein* și *Petru Maior*, ci a dat întreagă pleiada aceea de dascăli însufleșiți (ca *A. Pumnul*, *S. Bărnuz*, *A. Papiu-Ilarion*, *I. Maiorescu* etc.) prin cari, după cuvântului prim-ministru român, alui *T. Maiorescu*, neamul întreg l-a ridicat la o unitate de cultură națională; un fost cleric al acestei biserici unite (*A. Mușșan*) a scris cu litere de foc pentru Români din patru unghiuri cel mai înflăcărat imn național al nostru „Deșteaptă-te române“, un canonic al acestei biserici (*T. Cipariu*) a rostit cel mai fulge-

rător discurs pentru limba românească, iar un alt canonic (regretatul A. Bunea) a fost, cum a zis la moartea lui secretarul literar al Astrei, trâmbița fermecată care exprimă la toate ocașiunile mari din viața poporului nostru durerile și aspirațiunile noastre; și ca să nu colindăm așa departe, n'a întemeiat marele S. Vulcan educationi juventutis praesertim hujus regionis acest gimnaz (cel din Binș); iar celalalt mare întemeietor M. Pavel n'a întregit lucrul lui cu acelaș scop ca și el, și n'a înființat oare școala civilă de fete de aici cu limba de propunere curat românească? Amintiți-le faptele acestea și altele ca acestea celor ce trag la îndoială naționalismul nostru; pentru că e o adevărată insultă pentru noi și pentru biserica noastră să presupună măcar cineva despre noi, că nu ne iubim neamul și limba! Biserica noastră este deci univarsală sau catolică ca lumina soarelui, aceeaș pretutindenea, dar e în acelaș timp și patriotică și naționalistă, ca pământul pe care ne-ăm născut, am crescut și de care ne leagă cele mai scumpe amintiri.

4. Pe urmă, *Biserica trebuie să fie apostolică*, adică întemeiată de apostoli și rămasă în legătura dragostei, care i-a unit pe toți Apostolii. Prin urmare, nu poate să fie apostolică o biserică întemeiată de un Martin Luther în veacul al 16-lea după Hristos și după sfinții apostoli, ba nici o biserică, care deși se fălește, că e întemeiată de apostoli dar n'a rămas în legătură cu dragostea, ce-i unia, precum am zis, pe toți apostolii, ci în veacul al 9-lea și mai târziu în veacul 12-lea s'a rupt dela trupina cea adevărată a bisericii, s'a despărțit de Biserica romană, care este convingerea tuturor creștinilor: „mater omnium ecclesiarum“ (mama tuturor bisericilor) și de atunci, ne mai fiind aceste ramuri ale bisericii în legătură cu trupina cea adevărată a Bisericii lui Hristos nu mai au nici o viață, ci vegetează din sucul, care l-au avut înaintea de ruperea lor dela trunchiul cel adevărat al Bisericii. Însă nu-i putere de viață acolo; nu sunt sfinți; acolo au amorțit rugăciunile, ceremoniile, cultul divin întreg; au amorțit chiar artele bisericesti (în deosebi pictura precum a constatat cu durere un fiu al Bisericii noastre, pictorul O. Smighelschi care a încercat să dea viață nouă picturii bizantine amorțite, împetrite încă dela anul acela fatal al ruperii definitive). Singura Biserica catolică este deci cea mai apostolică, fiindcă numai în ea pulsează și astăzi cu energie și vigoare tinerească,

ca pe vremea apostolilor, viața sufletească cea adevărată, care stă în darul lui Dumnezeu împărțit nouă de episcopii și preoții noștri, adevărați următori ai apostolilor. *Goethe*, marele scriitor german, care s'a născut și a murit luteran, dar care a văzut foarte bine o mulțime de lucruri, pe cari alții nu le văd ori nu vreau să le vadă, zice în descrierea vieții sale, că protestanții n'au slujbă dumnezească, n'au cult dumnezeesc adevărat, fiindcă n'au preoți; ci au numai predicatori, iar predicator poate să fie la ei, la luterani oricine, oricine cunoaște sf. Scriptură și știe vorbi. Și-i pare foarte rău, că protestanții au eliminat din creștinism tocmai sf. sacrameinte, cari sunt lucrul de căpetenie în religione („*Die Sakramente sind das Höchste der Religion!*“) Pe când preotul catolic, care pășește în șirul înaintașilor și al urmașilor săi prin acelaș sacrament al punerii mânilor (al hirotoniei), apare cu atât mai maiestos, pentru că darul ce-l capătă el și-l dă și altora nu-l are dela sine nici dela oameni, ci dela Dumnezeu însuș prin mijlocirea oamenilor, și care dar dumnezeesc se coboară prin oameni asupra oamenilor în virtutea oficiului, nu al vredniciei sale: așa încât foarte bine zice *Goethe* despre noi, că noi cinstim în episcopi și în preoți nu persoanele lor, cari pot să fie uneori nu chiar după voința lui Dumnezeu, ci cinstim oficiul dumnezeesc, slujba dumnezească, pe care ei ca aleșii lui Dumnezeu o împlinesc („*nicht er (der Priester) ist, den wir verehren, sonder sein Amt!*“). Țineți bine seama de lucrul acesta, pentru că dacă vă veți obișnui de-acuma a cinsti în preoți și peste tot în mai marii Bisericei nu persoanele lor cu anumite însușiri bune ori rele, cum le au, ci oficiile, adică slujbele dumnezești, pe cari ei sunt chemați să le facă pentru noi; dacă, zic, astfel vă veți deprinde a vedea în ei nu pe oameni ci pe slujitorii lui Dumnezeu, atunci nu se va tulbură sufletul vostru, când vor vedea, că ei nu trăiesc chiar după poruncile dumnezești, pe cari le predică, că (vorba aceea) predică apă, dar beau vin; zic, dacă veți face deosebirea asta, pe care trebuie s'o faceți între persoanele lor trecătoare și între oficiile lor netrecătoare, atunci nu se va tulbură sufletul vostru; mai ales, că ei vor avea să dea seamă odată lui Dumnezeu nu numai de sufletele lor, ci și de sufletele încredințate păstoririi lor, și atunci Dumnezeu îi va judecă și pe ei după vrednicie. Lăsați deci în grija lui Dumnezeu și acelor chemați

În sf. Biserică judecarea și pedepsirea preoților; datorința voastră e, să-i ascultați și să le urmați sfaturile lor cele bune chiar dacă ar veni dela preoții cei mai păcătoși.

Pentru fixarea mai bine în memorie a acestor adevăruri îmi iau voie a aduce următoarea întâmplare: Cetim în viața sf. mucenic *Roman*, că, deși eră muncit cu chinurile cele mai grozave de cumplitul tiran *Asclepiada*, totuș el nici nu voia să știe de durerile și suferințele sale, ci avea grijă numai și numai de sufletul mult vinovatului tiran. Dar tiranul, infuriat de sfânta lui răbdare de mucenic, nu voia să asculte de îndemnurile lui de-a se închina lui Hristos și a crede în dumnezeirea lui! Văzând mucenicul, că zadarnic îi vorbește, că bate toaca la urechea surdului, vorba ceea, — îl întrebă pe tiran, că dacă nu-i crede lui, crede-î-va cel puțin pruncuțului nevinovat, care tocmai sugeară la sinul unei mame creștine, dacă acela va mărturisi despre Hristos? Și atunci minune, pruncul acela fraged abia de câteva săptămâni a dat glas îngeresc, zicând: „Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu este Isus Hristos-Mântuitorul lumii“. Și când tiranul *Asclepiade* l-a întreat apoi pe copilaș: „de unde o știi tu aceasta?“ Copilașul a răspuns: „Eu o știu dela măică-mea, iar măică-mea o știe dela Dumnezeu!“ (Mihi dixit mater, matri autem Deus!) Așa trebuie să răspundă fiecare creștin adevărat, când i se cere socoteală despre credința sa. De unde știi tu, d. p. că Dumnezeu s'a descoperit pe sine; că El a trimis pe însuș unul născut Fiul Său, ca să ne răscumpere; că acesta s'a întrupat, a pățimit și a murit, s'a înmormântat și a înviat a treia zi din mormânt; că Fiul lui Dumnezeu a întemeiat sf. Biserică, prin care voește să ne sfințească pe noi și să ne ducă la mântuire; că acestei Biserici și mai cu seamă capului ei, papei dela Roma i-a dat puterea, ce-a avut-o El de-a lega și deslega; că trebuie să ne supunem Bisericii ca lui Dumnezeu ș. a. m. d., — atunci la acestea și la altele ca acestea trebuie să răspundem cu copilașul acela din viața sf. *Roman*, că noi acestea le știm dela sf. noastră măică Biserică, iar sf. măică Biserică le știe dela Dumnezeu: „Mihi dixit mater, matri autem Deus!“ (Mie mi-a spus măică-mea, iar măicei mele i-au spus Dumnezeu!) Amin.

Pe urmele trecutului...

În fața problemelor de o covârșitoare importanță, pe care le-a scos la suprafață *noua eră* ivită deodată cu înfăptuirea idealului nostru românesc, — desigur că una dintre problemele, cari trebuie să între în primul plan al preocupărilor noastre de fiecare zi, este chestiunea bisericii noastre naționale și a tagmei, care o reprezintă la sate, în mijlocul poporului.

În întreg trecutul nostru ca neam, nimeni ca tocmai biserica și preoții ei nu a avut un mai important rol educativ național, păstrând din trecutul cel mai îndepărtat până în zilele de azi conștiința națională în masele mari ale poporului nostru dela sate (orașe nici n'am avut), pregătindu-l din generații în generații pentru marele act istoric înfăptuit în zilele noastre — în butul tuturor opreliștelor puse la cale de opresorii noștri seculari.

Avem o imperioasă datorie, ca tocmai acum în fața nouilor vremuri de prefaceri, când neamul românesc din ajutorul Celui de sus se întregeste între hotarele firești, ajungând la o mărire abia visată, trebuie să menținem mai mult ca oricând din toată puterea noastră *biserica* în fața tuturor schimbărilor vremurilor noi, ca pe cel mai important factor de educație sufletească în mijlocul poporului românesc dela sate.

Biserica — în cea mai nobilă accepțiune a cuvântului — a fost în întreg trecutul nostru de neam aproape singura depozitară a sufletului național, singură a păstrat cu o îndărătnicie laudabilă conștiința, care a susținut veacuri de-arândul în poporul dela sate credința vremurilor de azi. Preoții ei, începând dela cel mai umil slujitor al altarului până la cel dintâiu dintre arhieriei, au fost cei mai fervenți propovăduitori ai acestei credințe și tot ei au rămas și azi ce au fost în trecut: apostolii aceluiaș ideal.

Nu e fără importanță pentru noi dar raportul, ce-l va avea statul nostru național față de bisericile noastre naționale; în ce măsură va ști să le mențină în rolul, care l-a avut în trecut biserica și slujitorii ei, pentru ca și în viitor biserica să nu fie numai locașul de rugăciune al celor de jos, ci să fie și școala de o superioară educație sufletească a celor de sus.

Sperăm, că preoții noștri își vor ști ridica cu demnitate glasul spre a se face auziți de cei chemați și astfel a se face vrednici de răsplata binemeritată pentru munca plină de jertfe,

care a prestat-o până acum în ogrorul spinos al acestei îngrate apostolii.

Preoții sunt cei chemați și în viitor, să se îngrijască de moralul marilor masse populare, spre a extirpa ceea ce a cângrenat războiul mondial și a conduce și povățui poporul românesc pe nestrămutata cale a trecutului. Școala își va avea de acum înainte partea leului în educația națională a generațiilor, cari se vor ridica, iar alături de ea biserica va trebui să-și îndeplinească cu mândrie rolul ei de educatoare a sufletului creștinesc și alături de învățătorul, care va trebui să fie conștient apostol al culturii naționale, trebuie să vedem preotul entusiast apostol al cuvântului lui Hristos, bătând împreună acelaș drum, urmând aceleași urme ale trecutului și nizuindu-se spre acelaș ideal. Noul stat român va ști cu toată siguranța, să aprecieze după merit rolul, care l-a avut în trecut și care-l va avea în viitor biserica în propovăduirea crezului românesc și în salvarea intereselor superioare ale poporului românesc — și credem, că se va opune cu toată puterea, de care dispune împotriva tuturor, cari vor cercă în viitorul apropiat, să întunece nimbul de glorie al bisericilor românești. Un puternic *în lături!* va trebui aruncat în fața aceloră, cari vor încercă să abată biserica de pe drumul drept, care l-a urmat cinstit și corect în întreg trecutul nostru de neam oprimat veacuri de arândul, ca astfel nesocotind trecutul, să se sdruncine în fașe idealul scump, care a fost înfăptuit azi — grație tocmai credinței propovăduite veacuri de-arândul de biserica românească și preoții ei.

Biserica și școala sunt și vor trebui să fie cele două instituții menite să umble mână în mână în a propaga din generații în generații aceea puternică și invincibilă conștiință națională, care să fie în stare să mențină România mare și nouă în cadrele, în cari s'a înfăptuit azi pentru toate vremurile în fața tuturor vrășmașilor, pe cari li va ridica vitregia vremurilor în contra existenței neamului românesc.

Cred cu neclintită convingere în biruința dreptății și în cauza sfântă și dreaptă a bisericii românești și punând în cumpănă trecutul istoric al bisericilor românești și a preoților lor alături de viitorul, care deschide noi orizonturi de muncă în acelaș ogor, nu pot privi în viitor decât animat de nădejdea firmă, că Cel de sus va face să triumfeze cauza sfântă a bisericilor românești.

IOAN POP de ZĂICANI.

Insemnări.

Orfelinat pentru orfanii de preoți. Toți Românii, cari au contribuit pentru orfelinatul din Blaj, sume mai mari, ori mai mici, după putință, ori au trimis o haină, ori o bucată de pânză, ori o mână de alimente, dacă ar vedea zecile de orfani plâpânzi, ocrotiți în institutul înființat și susținut din mila lor, dacă s'ar informa, cât de părintește sunt îngrijiți și cu câtă dragoste sunt instruiți și educați și mai ales, dacă ar cunoaște mai deaproape raporturile deplorabile familiare ale aceluia, dintre cari mai mulți n'au tată, n'au mamă, n'au avere, n'au pe nimenea, — s'ar emoționa până la lacrimi, mulțumind lui Dumnezeu, că au putut jertfi și ei pentru un așezământ de o rară importanță umanitară, culturală și românească. Și, bucuria li s'ar potența și mai mult, dacă ar privi cu ochii sufletului acest institut dezvoltat, după planurile conducătorilor, în un așezământ, din care să se deie neamului nu numai intelectuali cu cele mai solide caractere; ci și cei mai pricepuți, mai abili și mai onști industriași, ieșiți — cum se contemplează — de sub conducerea călugărilor.

În lumea aceasta de necazuri, de jaf și de cruzimi sălbatice îți cade așa de bine, să vezi, organizându-se mila creștinească, să experiezi, cum caritatea își face drum prin atâta mocirlă, deprinzându-se tot mai mult, mai sistematic și mai conștient. Azi mâne (în 29 Maiu) se vor împlini 13 ani, de când un absolvent de teologie, răposatul *Filon Tath*, orfan de ambii părinți, a lăsat o frumoasă avere, (acum se va apropia de 100,000 cor.) pentru înființarea unui orfelinat, în care să se adăpostească pruncii rămași de preoți. În scopul acesta a testat din cruțările sale cucernicul preot, și prof. *Emil Viciu*, și unul dintre scopurile puternicei fundațiuni a marelui binefăcător *Ioan M. Moldovanu* e și „ajutorarea unui azil pentru orfani de ai preoților și a învățătorilor gr. cat.“ Ulterior au luat concluse în scopul înființării de orfelinate învățătorii din arhidieceză, meseriașii din Blaj, sinodul arhidiecezan din Sibiiu, „Uniunea femeilor române“ și alte corporațiuni, iar în 1916 s'au pornit ca rufelele curate de munte colectele pentru înființarea alor două orfelinate, în cele două provincii metropolitane române, pe sama orfanilor de războiu. În decursul anului școlastic c. orfelinatele s'au și deschis în Blaj și Sibiiu

spre bucuria aceloră, cari au jertfit cu inimi calde și cu înțelegere pentru nevoile neamului, cum și spre mângăierea atâtor nenorociți, culeși cei mai mulți de pe strade.

— În nr. 10 din 1916 al acestei reviste scriam: „sperăm, că deodată cu deschiderea institutului pentru orfanii războiului se vor deschide ușile, poate în acelaș edificiu, și pentru orfanii preoților și a învățătorilor noștri.“ Aceasta însă nu s'a făcut, fiindcă — credem — nu s'a putut până acum; dar avem toate asigurările, că gândul înalt și curat al aceluia, care mai întâiu a arătat efective interes cald pentru orfani în curând se va realiza.

Nobila faptă a fericitului Filon Tath nici când nu mi-s'a arătat de o așa mare importanță, ca în Decembrie, 1918. Atunci într'un interval scurt de timp am auzit, că între preoții reposați de curund patru s'au depărtat, lăsându-și familiile în împrejurări foarte grele — și nu din vina lor: doi tineri, cari au păstorit mai mult timp în războiu, decât înainte și cari n'au fost în situație de a se îmbogăți în timpul războiului, chiar dacă ar fi avut aplicări; după al treilea au rămas 10 prunci, relativ cu foarte puțină avere, dintre cari 6 așteaptă, ca alții să le câștige pâinea de toate zilele, iar al pătrălea a păstorit în munte, în o parohie slabă și a lăsat după sine 9 prunci fără nici o avere și nici unul așezat. Când mergeam în orfelinatul Blajului și priviam mulțumirea micilor locuitori ai aceluia, totdeauna îmi venia în minte halul și mizeria celor patru familii preoțești (și câte nu vor mai fi în mizeria aceea!) și-mi ziceam: Săraci preoți, voi pururea la pândă în cele mai periculoase locuri, pururea în tranșee; voi, cari ați jertfit de la voi și ați îndemnat poporul cu însuflețire de pe amvon și în vorbiri particulare să contribuie pentru orfanii de războiu, cari ați colectat de multe ori pentru scopul acesta umblând din casă în casă, voi în luptele voastre vă uitați de voi și de ai voștri! Așa e! Cei mai mulți ați fost ca-mamele bune, cari nu se cugetă la ele decât, după ce și-au văzut indestuliți pe toți membrii familiei.

Cred, că timpul este să facem și pentru familiile preoților mai mult. Cum se va răsplăti munca preoților, — nu se poate ști. Atâta se știe însă, că un preot cu atât se va lupta cu mai caldă însuflețire, mai desfăcut, de cele lumești și cu mai mare curaj și eroism pentru binele poporului, cu cât va fi mai convins, că, ori când și ori unde va cădea, familia lui

nu va rămânea în stradă. Dacă nu s'ar deschide orfelinatul și pentru pruncii orfani de preoți, să cerem această și în tot cazul să facem acum, cel puțin între noi, colecte și pentru orfanii mizeri de preoți.

Senior.

*

Tribunal pentru apărarea cinstei neamului. Credem, că poporul nostru a rășbit printre atâtea veacuri de grele suferințe, întrealtele și mai ales, fiindcă a fost cinstit și s'a îndestulat cu puțin. Bătrânii mai știu să povestească de amara mizierie, în care a trăit neamul nostru și numai cu trei pătrare de veac înainte, de posturile lui multe și austere, de traiul lui sărăcăcios și din zilele de dulce și de mutismul adânc și duros, ce trebuia să și-l impună aproape totdeauna în situațiile grele, cari atunci nu le putea schimba, ci aștepă în cinsteziua, în care va avea putere de a se emancipă. Și lucrul interesant, poporul acela oprimat, nutrit rău și fără știință în conștiința, că-i român și că se mortifică altcum decât calvinul, se socotia mai mult, mai pre sus decât poporul privilegiat, decât aceia, cari îl orbiau cu strălucirea luxului, a traiului luminat și a averilor. Aceia din neamul nostru, cari au râvnit după averi, după slujbe înalte și după distincțiuni, au căzut de pe pomul vieții noastre naționale, ca fructele putrede și franzele uscate, servind de îngrășeminte neamurilor, la cari s'au atașat, ca împreună să ne urască și persecute.

Cinstea și mulțumirea rațională și cu puțin trebuie să rămâie și de acum înainte unele dintre cele mai scumpe virtuți ale poporului nostru întreg. Deosebit trebuie să ne fie acele decor acum, în primăvara vieții noastre libere, care se desface ca un boboc admirabil de roză din scoarța, ce l-a învălit. Iși poate întipui oricine ce sentiment de durere ne-ar apăsa, dacă proceduri incorecte și necinstite și lăcomia după averi a unui ori altui slujbaș de al statului ne-ar face de răs înaintea străinilor și ne-ar prezentă de mituibili, de venali, prin ce ușor s'ar putea revoltă poporul de rând împotriva nouălor stări de lucruri!... Cu câtă gingășie și atențiune tratează fiecare mamă trupul fraged al micului copilăș, cu câtă grijă îl ferește de orice lovitură, știind, că se vatămă ușor și se pornește spre plâns dureros! Așa sunt datori *chiar toți amploiații români*, să trateze acum cauza, în serviciul careia au întrat, pentru ca aceea să se desvoalte și să se consolideze bine și frumos. Când

neamul va fi fortificat, va putea suporta ușor loviturile, cari acum pot să-i pricinuiască daune incalculabile.

Noi nu suspiciunăm. Noi credem, că funcționarii angajați de Consiliul Național Dirigent sunt cinstiți și capabili a judeca măsura pretenziunilor, ce o îngăduie situația prezentă. Cugetându-ne însă, că unii dintre aceia pot cade, că averea umblă după altă avere și după slujbe înalte, iar slujbele relativ înalte caută uneori banul fără să fie alegătoare la mijloace, cugetându-ne la greutățile mari de pe terenul judiciar pe urma ținutei judecătorilor maghiari din teritoarele ocupate; cugetându-ne la revoalta, ce s'ar produce în mijlocul poporului, dacă s'ar deschide (cum dorește un comunicat al Biroului presei — „Patria“ Nr. 24.) coloanele ziarelor pentru toate denunțurile, cari nu corespund totdeauna adevărului, ori ar fi toate după metoda ziarelor din România veche și cugetându-ne la absoluta necesitate a unui regim corect și curat, începând cu cel dintâiu până la cel din urmă funcționar din organizarea noastră: suntem de părere, să se instituie de urgență un *tribunal* anume și numai pentru cercetarea grabnică, cu cea mai mare scrupulositate și minuțiozitate a fiecărui caz de abuz de oficiu, ce i-s'ar denunța chiar și anonim. Pe cel vinovat să-l pedepsească fără nici o cruțare, cum se pedepseseră furturile cvalificate (Art. de lege V. din 1878. § 336—341), apoi să i-se confiște nu numai averea, ce a câștigat-o pe nedreptul, ci și o parte din averea familiară, și să fie pedepsiți exemplar chiar și aceia, cari au mituit nu numai pe funcționarul stabil ci și pe unul, căruia i-s'a încredințat o cauză publică în mod interimal. Judecata osânditoare a tribunalului să se publice apoi fără nici o rezervă în ziare, ca să se vadă, cine lucrează și în timpuri așa grele cu spirit de gheșeftar împotriva cinstei și a viitorului neamului nostru.

Ghedeon.

*

Aprețierea oamenilor făcută de persoane, cari cunosc viața mai ales din lupte îndelungate și din suferințe reale nu din visuri, totdeauna e folositoare, având putere educativă în societate. Aceasta are valoarea numai, dacă aprețierea e o judecată corectă, în care se reoglindează faptele cu toate împrejurările, cum și intențiunile faptuitorilor. Altcum aprețierea se prezintă ca prejudiciu ori ca preocupățiune, ori e prea

aspră, ori prea indulgentă. În cazul prim disgustă, în cazul al doilea demoralizează. Unele notițe mai recente de ziare indică cazuri de natura celor din urmă. Credem, că ar fi rău, să pășim pe panta aceasta. Atunci aproape n'am mai putea da de bărbați fără nici o sgară ori fără o mică pată, decât de aceia, cari în trecut n'au umblat prin pădurea deasă a nedreptăților făcute neamului nostru, prin care uneori și cele mai ordonate inteligențe numai cu mare greu puteau înainta drept spre lumină, ori de aceia cari n'au aruncat încă nici o piatră și nici o lingură de tencueală în edificiul nostru național și cultural, cari numai acum au părăsit băncile școlii. Unde am ajunge, dacă am începe, să ne excepționăm unii pe alții, privind numai ziua de astăzi, când negenat poți vorbi, cânta ș. a. m. d. ce înainte trebuia să ascunzi de mulțorii în sufletul tău? Ce tablou s'ar desemna, dacă tuturor militarilor noștri din fosta armată austro-ungară li s'ar spune: Nu sunteți buni români, fiindcă ați luptat umăr la umăr cu dușmanii noștri milenari nu numai împotriva prietenilor noștri binevoitori, ci și contra fraților noștri; — dacă bărbaților politici s'ar zice: Cum de ați făcut întrecut atâtea declarații de fidelitate față de tronul Habsburgilor și de patrie maghiară; — dacă s'ar spune tuturor, cari în Februarie, 1917 au subscris declarația de alipire față de patria ungurească: Pentru ce ați subscris și neadevărul, ce-l cuprindea aceea declarația, chiar și voi, a căror arhiereu, în cuvântul căruia n'ați avut motiv să dubitați, v'a spus, că, deodată cu declarația prezentată, factor competent înaintează și o altă scrisoare, spunându-se, că poporul român nu-i mulțămît cu soarta sa, că-și pretinde drepturile sale și că nu renunță la lupta legală pentru revendicarea aceloră; — dacă fostilor funcționari români din statul ungar li s'ar zice: Unde ați fost până acum; — mulți n'ați participat nici măcar la munca culturală a neamului, temându-vă unii să vorbiți românește chiar și cu frați de ai vostri; — dacă socialiștilor români li s'ar face imputare, pentru că au stat timp îndelungat sub aripile socialiștilor maghiari, cari tot așa de mult ne-au urât ca și liberalii, ori alt partid politic din Ungaria, și pe urmă dacă aceloră, cari în chestiuni politice nu luptau pe față, motivându-și procedura cu periclitarea instituțiilor în al căror serviciu era, — li s'ar spune, că scuzele lor erau numai pretexte!?

În tabloul acesta, care nu-l dorim, s'ar mai putea trage și alte linii. Dar numai continuăm, având convingerea nestrămutată, că și cele pomenite nu numai nu se potrivesc, ci relevarea lor serioasă e îndetrimentul neamului nostru, care, mai ales acum, are nevoie nu de acuze și de certe, ci de închiegarea și unirea tuturor elementelor cinstite, cari între împrejurările date au lucrat, cum au putut mai bine și totdeauna bona fide. Chiar și aceia, cari au lucrat mala fide împotriva neamului nostru, insultându-l, ori cari pentru câștiguri mârșave, și pentru măriri deșerte au servit cu bucurie diabolică interesele dușmanilor, ori cari tot din motive egoiste au umblat după străini, lingușindu-i, făcându-le promisiuni pentru o ținută neromânească în viitor, voind să plutească în două luntre, — chiar și aceia trebuie lăsați să traiască, dar nu la sinul cald al neamului, ci izolați cel puțin pânăcând nu vor da cele mai evidente dovezi, că s'au pocăit și încă cum s'au pocăit apostolii Petru și Paul.

În aprețierea ținutei și a faptelor oamenilor să nu-și uite nimeni a fi cât mai drept, fiindcă socotim un rău mai mic să scape de osândă 100 vinovați, decât să sufere un singur nevinovat. De altă parte însă cei în drept, să grijească ca nu cumva să se înalțe cu sprijinul lor cei cu principiul: La rășboiu înapoi, la plăcinte înainte, fiindcă atunci prea ușor vom găta cu spiritul de jertfă, de care tot așa de mai mare trebuință vom avea în viitor ca și în trecut.

Senior.

Rubrică Pastorală.

Distracțiunea în timpul rugăciunii. Teofil, un tânăr evlavios, se acuză confesarului său Filoteu, că nu și-a împlinit canonul impus în sf. Mărturisire de a recita »Paraclisul Născătoare de Dumnezeu«, deoarece în decursul recitării a fost distras. I-au venit anume în minte diverse lucruri — fără voia lui, ocupându-se apoi de ele cu mintea. Părintele Filoteu îl mângăie, dară îl îndrumă să reciteze de nou canonul, abținându-se de la distragerea cu voia; deoarece când ne rugăm vorbim cu Dumnezeu și prin urmare atențiunea noastră trebuie să fie îndreptată spre El. Cui îi umblă mintea la alte lucruri în decursul rugăciunii, nu împlinește porunca de a se ruga. Acela se asemănă cu poporul lui Israil, despre care zice Dumnezeu prin

profetul Isaia »Poporul acesta cu buzele mă onorează, iară inima lui departe este de mine« (Is. 59, 24).

Se naște acum întrebarea, că implinit-a Teofil canonul, distras fiind în decursul rugăciunii? În consecință, corect a purces P. Filoteu, impunându-i, să-l reciteze de nou? Spre a rezolvi chestiunea, avem să cercăm mai întâiu: ce scăderi fac invalidă rugăciunea așa, cât să trebuiască repetită. — La esența rugăciunii se recer două condițiuni:

a) *Intențiunea* de a se ruga, adică de a aduce cult lui Dumnezeu. Nu e necesar însă, ca intențiunea să fie actuală în tot decursul rugăciunii. Aceasta se recere numai la început, iară în decursul rugăciunii e de ajuns și intențiunea virtuală. Fără atare intențiune rugăciunea nu ar fi act al cultului divin, sau nu ar fi rugăciune. Un exemplu: cine cetește o formulă de rugăciune numai spre a și-o imprima în memorie, nu se roagă, ci învață.

b) Alta condițiune este, ca să ne rugăm cu devoțiune. Aceasta o pretinde reverența datorită lui Dumnezeu, cu care vorbim, rugându-ne. Devoțiunea consistă în reculegerea sufletească și îndreptarea *atențiunii* la ceea ce îndeplinim. Aceasta se întâmplă, când reflectăm și ne îndreptăm luarea aminte sau la Dumnezeu, cu care vorbim considerându-i bunătatea, atotputință ș. a. m. d. (atențiune spirituală), sau la înțelesul formulei de rugăciune, ca să-o pricepem cât se poate mai bine (atențiune literală), sau, în fine, suntem cu grije, ca să recităm corect textul rugăciunii, fără a omite ori schimba ceva (atențiune materială, numită de unii și superficială). Atențiunea, de care vorbim o numesc teologii *atențiune internă*, deși, stricte vorbind, ca act al minții atențiunea numai internă poate fi. Atențiunea externă consiste în o ținută convenincioasă a corpului, în păzirea simțurilor mai ales al văzului și al auzului dela lucruri străine și peste tot în abținerea dela orice lucrare, care nu se poate săvârși deodată cu rugăciunea (actio impossibilis cum attentione exteriori), cum ar fi a povesti, a asculta cu încordare ce vorbesc alții, a-i privi mai îndelungat, ori a te apuca de alte lucruri, cari reclamă o grije deosebită. — Din contră actele, cari nu reclamă grije deosebită pot fi compatibile cu atențiunea internă, recerută la rugăciune, cum ar fi p. e. a se preumbla, a se spăla, a se îmbrăca (preotul e chiar dator a se ruga, când se îmbracă cu ornatele sacre), asemenea a culege flori, a clădi focul etc. (Sf. Alphonso, Theologia moralis, l. IV. n. 176). —

Actele acestea se săvârșesc oarecum mecanice și așa nu abat atențiunea dela rugăciune.

În cazul nostru e vorbă de distragere și încă voluntară. Chestiunea e, că oare corumpe distragerea rugăciunea în mod substanțial (substantialiter)? Răspundem, că distracțiunea internă involuntară (peste voia omului) nu atinge validitatea rugăciunii, prin urmare nu o corumpe în mod substanțial, chiar nici când ar fi ea mai durabilă, cum se întâmplă, când e cineva emoționat de bucurie, întristare etc. Sf. Thoma zice: »*Evagatio mentis, quae fit praeter propositum, orationis fructum non tollit.* (2. 2. q. 83. a. 13. ad 3.) Rațiunea este: intențiunea avută la începutul rugăciunii virtualiter perdurează, până când nu intervine o lucrare externă, care împiedecă atențiunea internă și intențiunea de a se ruga; atât intențiunea virtuală cât și atențiunea internă însă poate să existe cu distracțiunea involuntară.

Teologi de renume susțin, că nici chiar distracțiunea voluntară nu corumpe substanțialmente rugăciunea, rămânând intențiunea de a se ruga. Rugăciunea, după sf. Ioan Damascen, este o cerere a celor cuvenincioase dela Dumnezeu, la cerere (petitio) însă sunt necesare numai cuvintele și intențiunea, zice Bucceroni (Institutiones Theologiae moralis, edit. V. 1908. vol. II. n. 455). Aceasta părere o susține și Noldin, scriind »Precum intențiunea de a se ruga, așa și atențiunea se socotește, că perdurează, până când nu se pune o lucrare externă, care să impedece atențiunea internă a minții și intențiunea de a se ruga. Deci e de ajuns atențiunea internă de a se ruga deșteptată la început, care virtualiter perseverează. Apoi conculde, că »la validă recitare a rugăciunii în praxă nu se recere altceva decât, ca rugătorul să aibă la începutul rugăciunii voința de a se ruga; iară în decursul rugăciunii să încunjure distracțiunea externă. (Summa Theol. mor. ed. VI. 1906 vol. II. n. 179). — Tot părerea aceasta o are și o probează mai pe larg Lugo (Eucharistia, disp. 22. n. 29 urr. cfr. Sf. Alphonso, Theol. mor. lib. IV. n. 177).

Când afirmăm, că distracțiunea nu corumpe în mod substanțial rugăciunea, și prin urmare cel ce se roagă fiind distras satisface obligământului impus de a se ruga, nici de cum însă nu aprobăm distracțiunea în decursul rugăciunii.

Distracțiunea involuntară este o urmare a fragilității noastre omenești, e o imperfecțiune și așa nu e păcat. Mai perfectă ar fi însă rugăciunea, dacă ar lipsi și acest fel de distracțiune și este de dorit să lipsească.

Distrațiunea voluntară însă nu e scutită de păcat, cel puțin venial; ea poate fi și păcat mortal, dacă omul se cufundă cu mintea în acte imposibile cu rugăciunea. Sf. Thoma zice: *»Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc enim sine culpa non est, praecipue si in aliis sponte se occupat, quae mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera; et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit.*

Aplicând cele expuse la cazul penitentului Teofil, zicem, că el, recitând distras »Paraclisul«, și-a împlinit canonul impus în mărturisire, prin urmare P. Filoteu a greșit, fiind prea rigoros, când l-a îndrumat să reciteze de nou Paraclisul.

Este adevărat, că T. a păcătuit prin distrațiune voluntară în recitarea canonului, dară cu toate acestea ce i-s'a impus a făcut, și prin urmare și-a împlinit canonul. Aici e vorba de împlinirea canonului și nu de meritul împlinirii (cfr. Sf. Alphonso, Th. m. VI. n. 522).

Dr. Isidor Marcu.

Este iertată, ori nu, celebrarea liturghiei sf. Ioan Gurădeaur în zilele aliturgice din paresemi? În un studiu publicat în aceasta revistă (nr. 12 din 1915) s'a expus istoricul zilelor aliturgice din paresemi și cel al liturghiei Înaintesfințitelor, arătându-se deoparte motivele, pentru cari canoanele au oprit celebrarea sf. liturghii în câte 5 zile din săptămânile paresemilor, iar de altă parte motivele, pentru cari biserica, ca o mamă bună, a venit întru ajutorul credincioșilor prin celebrarea liturghiei în câte 2 zile din săptămânile paresemilor plus Luni și Marți din săptămâna Patimilor. Deodată s'a arătat hotărârile și respective practica bisericilor orientale în chestiunea aceasta. Așa, s'a dovedit, că în biserica rutenă din Galiția din timpuri vechi a fost în uz celebrarea liturghiei sf. Ioan Gurădeaur și în zilele aliturgice din paresemi. Praxa aceasta a primit aprobarea sinodului provincial ținut în Lemberg la 1891. La Rutenii din Ungaria liturghia sf. Ioan se celebrează chiar și în zilele, în cari e prescrisă celebrarea liturghiei Înaintesfințitelor. Tot așa se celebrează liturghia sf. Ioan în zilele amintite și la Melchiți, dar numai cu permisiunea episcopului diecezan. În bisericile gr. or. din Bucovina, România veche și în cea sârbească nu se celebrează nici o liturghie în zilele aliturgice. În provincia metropolitană gr. or. din fosta Ungarie se observă canonul 49 din Laodicea și 52

al sinodului VI. ecumenic, iar celebrarea liturghiei, în zilele aliturgice, ce se întâmplă pe unele locuri, se socotește de abuz.

În provincia metropolitană gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș, în chestiunea aceasta, pe lângă canoanele universale și pe lângă prescisele tipicale ale Triodului comune cu ale celorlalte biserici orientale, în cari sunt în uz liturghiile bisericii din Constantinopol, mai avem și canoane speciale. Anume în Tit. VI. c. II. al. 5. din conciliul prov. I. se spune, când se celebrează liturghia Înaintesfințitelor, iar în Tit. III. c. I. p. 5. din Conc. prov. III. între altele se dispune: „Preoții sunt dator să observa exact disciplina bisericii noastre privitor la celebrarea liturghiilor” și nu le este iertat „a celebra o liturghie în locul celeialte... fără autorizare dobândită dela Ordinariat”. Devremece în biserica noastră credincioșii, mai întâiu limitrofii Rutenilor și cei din Secuime, au cerut tot mai des celebrarea liturghii sf. Ioan și în zile aliturgice, — celebrarea în multe locuri s'a prefăcut în o datină, care însă n'a întrunit consentimentul legal al superiorului. În considerarea acestora Ordinariatele de Orade, Gherla și Lugoj, de mai mult timp, au dat autorizare pe câte un an, preoților, cari au cerut, să poată celebra liturghia sf. Ioan și în zilele aliturgice din paresemi. În arhidieceză o astfel de autorizare nu s'a dat până în 1918. De atunci se dă, pe câte un an, preoților arhidiecezani din cura animarum, dacă o cer și arată, că trebuințele spirituale ale credincioșilor reclamă aceasta.

Prin urmare celebrarea liturghiei sf. Ioan Gurădeaur este iertată și în zilele aliturgice din paresemi, dar numai cu autorizarea Ordinariatului. —

În săptămânile aliturgice nu sunt prescrise pericope din Evanghelie și Apostol și nu se află nici în Minei. Celebrându-se însă sf. liturghie și atunci, trebuie să se citească Evanghelie și Apostol. Acestea le vom lua din cele ce au rămas necetite peste an, ori vom ceti cele dela „amintiri diferite de ale Sfinților”, ori dela „ocaziuni diferite”.

Ghedeon.

CRONICĂ.

Cuvântul Papei cu prilejul încheierii armistițiului. Dela începutul războiului, nimenea n'a lucrat așa mult pentru pace, pentru pacea sfântă și dreaptă a toată lumea.

ca Părintele dela Roma. E o serie lungă de fapte și scrisori, cari grăiesc convingător despre înălțimea gândurilor mari și despre adâncimea și gingășia sentimentelor de umanitate a Sf. Sale Papei Benedict XV. În opera această Papa s'a arătat nu ca politic, ci ca părinte, care se ridică peste toți și care nu numai se roagă, ci și lucrează cu râvnă și fără răgaz pentru împăcarea oamenilor, pentru reducerea urei sălbatice dintre neamuri. Acțiunea Pontificelui n'a adus pacea dorită, dar a promovat-o. Pontificele a mângâiat și a redus suferințele războiului ca nime altul.

Despre gândirea înaltă și despre inima plină de milă și iubire a Papei ne grăiește și cuvântul, ce l-a spus lumii cu prilejul încheierii armistițiului. Pentru greutățile de comunicație, numai acum am aflat despre acest cuvânt mai nou al Părintelui dela Roma, care-l reproducem aci:

„Ceeace lumea întreagă așteptă cu nesațiu de atâta timp, ceeace popoarele creștine cereau prin rugăciunile lor, ceeace Noi înșine, pătrunși de durerea comună, căutam cu înfocare, împinși de grija părintească ce o purtăm față de toți, am văzut îndeplinindu-se aceasta pe neașteptate: în sfârșit armele au fost puse jos. Fără îndoială pacea n'a pus încă în mod solemn capăt acestui războiu crâncen: totuș armistițiul, care a întrerupt pretutindeni măcelul și pustiirile, atât pe uscat cât și pe apă și în văzduh, a deschis porțile și drumul spre pace. De unde această schimbare neașteptată? Am putea, desigur, să-i dăm cauze multe și felurite. Căutând însă ultima cauză și cea mai înaltă, mintea e nevoită să se ridice către Acela de care atârnă toate și care, fiind înduplicat prin rugile neîntrerupte ale celor buni, liberează neamul omenesc de groază și de nenorociri așa de îndelungate.

Pentru aceea trebuie să mulțămim cât mai fierbinte lui Dumnezeu și Ne bucurăm, că am văzut în întreaga lume catolică numeroase și strălucite manifestări publice de evlavie. Ne mai rămâne să cerem dela bunătatea divină, ca să pună oarecum vârf dărnicii sale și să întregiască darul făcut omenirii. Zilele acestea se vor întruni aceia, cari sunt însărcinați de popoare s'așeze în lume o pace dreaptă și trainică. Nici când vre-o adunare omenească n'a primit o sarcină mai însemnată și mai grea. Prin urmare ei au nevoie în gradul cel mai înalt de lumina dumnezească, ca să poată duce la bun sfârșit însărcinarea lor.

Binele obștească atârnă dela aceasta, și toți catolicii, cari chiar din pricina credinței lor prețuesc foarte mult binele și liniștea omenirii, au îndatorirea să dobândească prin rugăciunile lor, pentru acești oameni aleși, ajutor și înțelepciune dela Dumnezeu.

Voim ca toți catolicii să-și dea seama de această datorie. Drept aceea, pentruca adunările apropiate să producă acest mare dar dumnezeesc, care e pacea adevărată, veți avea grijă, Venerabili Frați, dupăce veți cere lumina de sus, să porunciți rugăciuni publice în fiecare parohie a eparhiei voastre, sub ce formă veți crede de cuviință.

Cât ne privește pe Noi, cari fimem locul lui Isus Hristos, regele păcii, deși fără meritul nostru, Noi vom întrebuița toată influența autorității noastre apostolice ca hotărârile, ce se vor lua pentru a stabili în lume liniște, să se execute cu sfințenie.

Drept zălog al harurilor cerești și ca mărturie a bunăvoinței Noastre, Vă dăm din adâncul inimii binecuvântarea apostolică, vouă, clerului vostru și poporului vostru.

Dat în Roma, la 1 Decembrie anul 1918, al cincilea an al pontificalului Nostru. **BENEDICT XV**

Avem firma credință, că, dupăce popoarele vor încheia pace, Papa va desvolta cea mai binecuvântată acțiune nivelatoare între oameni și că lumea îi va asculta cu grațitudine mai mult de cum l-a ascultat și urmat în trecut. (șr.)

*

Fondul preoțesc de pensiuine va fi — credem — unul dintre obiectele cele mai însemnate ale desbaterilor și preocupărilor părinților dela sinoadele diecezane din timpul cel mai apropiat. Gândul: ce va fi cu ai mei, dacă voiu căde în luptă, ce trebuie s'o port; ori ce va fi cu ei și cu mine, dacă voiu deveni invalid și incapabil de luptă? — gândul acesta se apropie și de cea mai încrezătoare inimă. Și e natural așa. De altă parte însă e prudent și înțelept lucru, ca sufletul omului cu puterile sale, pe lângă toată încrederea ce o are în mâna ocrotitoare a lui Dumnezeu, să caute toate mijloacele pentru reducerea suferințelor, pentru ușorarea poverilor și pentru imputinarea necazurilor. Acestei înțelepciuni se datorește și existența fondurilor preoțești de pensiuine din provincia metropolitană, cari ar trebui unificate pentru motivul, că cu cât se repartisează pe mai mulți o daună, cu atâta e mai suportabilă. Aceasta însă cu greu se va realiza. Avem doar

în una din diecezele române gr. cat. 3 ori 4. funduri de pensiune și până acum n'au fusionat, deși fiecare preot de acolo va fi convins, că separatismul acela nu-i spre binele bisericii.

Părerile cercurilor noastre conducătoare privitoare la îmbunătățirea situației preoților trecuți la pensie și a familiilor remase după preoți sunt cam următoarele: După 45 ani de serviciu fiecare preot să primească ca pensiune întreg salariul (cel fundamental, cvincvenalele, un paușal de cvartir și spesele de înmormântare). După cvincvenalele încasate să se plătească la fond. Rămânând cineva în serviciul Domnului după 45 ani, să numai plătească la fond. Preutesele, cari a fost despărțite de pat și masă fără vina lor, să primească pensiune, tot așa și orfanii preoților scoși din cler. Soartea celor pensionați înainte și după 1910 să se amelioreze. Taxele fundamentale și cele de căsătorie să e urce în măsură însemnată. — Se va vedea ce vor zice cei interesați mai deaproape. Credem, că se gândesc la fel și aceia. (șt.)

**

Din contractul de donațiune al marelui defunct Gheorghe Pop de Băsești publicăm câteva date privitoare la scopurile, pentru cari și-a lăsat averea. Intre altele dispune:

„Scopul fundațiunii va fi promovarea culturii poporului românesc. Subscrisul Gheorghe Pop de Băsești, cu multă osteneală și abnegațiune am câștigat în cea mai mare parte însu-mi și însu-mi am grijit și am păstrat averea considerabilă, pe care prin aceasta am donat-o Veneratului Capitul metropolitan gr-cat. din Blaj, la îngrijirea și păstrarea căreia a contribuit în mare măsură și iubita mea fiică Elena, drept doresc și dorim ambii, ca aceasta avere câștigată cu multă trudă să fie pentru toate timpurile păstrată, asigurată și folosită pentru propășirea culturală, economică și socială a iubitului meu popor românesc.”

— Specifică apoi scopurile și anume: 1. Să se înființeze o școală populară agricolă, cu limbă de propunere română, având ca studiu obligator limba și literatura română; 2. Să se dea stipendii pentru perfecționarea studenților, cari și-au terminat studiile academice, apoi pentru studenții de gimnasiu, dela comerț și industrie, stabilind maximul stipendiilor în 3000 cor.; 3. Să se înființeze și alte instituțiuni culturale românești; 4. Să se provadă biserica și școala română gr-cat. din Băsești — și 5. în planurile lui mari nu și-a uitat de bărbații învățați, de aceia, cari mai mult contribuie la ridicarea culturală a nea-

mului. — In privința aceasta, textual, dispune următoarele: „Bărbații cari s'au distins pe terenul literaturii și al educațiunii românești, întrucât vor fi singuratici și întrucât vor permite împrejurările, vor putea să petreacă peste vară câtva timp în vilegiatură la moșia fundațională și vor fi provăzuți cu intertenția cuvenită”.

Iată scopurile culturale românești, pentru cari acela, căruia în ton familiar toți îi ziceau Bade, acela, care și-a aflat cea mai mare plăcere în a munci, a suferi și în a jertfi totul pentru neam — împreună cu fiica sa dna Elena măr. Francisc Hossu Longin — și-a lăsat, în 11 Noemvrie 1914, averea de 4.000,000 milioane coroane. (pr.)

*

Sinoade protopopești — Sinod arhidiecezan.

Congres preoțesc. 1. In zilele acestea se întrunește preoțimea noastră în sinoade districtuale, mulțămind lui Dumnezeu în locul întâiu și pretutindenea, pentru că i-a dat, să vadă realizat idealul, pentru care s'a rugat ea și autenații ei cucernici, din toate ținuturile, și pe care i-a nutrit și susținut ea mai mult, cum s'a și cuvenit, în sufletul poporului nostru. Cu interes viu, cu pricepere și cu calmitate va trebui apoi, să discute foarte însemnate probleme de viață a bisericii noastre, neuitându-și nici de asigurarea viitorului ei, pe care e mai bine — credem — să nu-l privim așa rozaceu, cum au cerut mulți în timpul din urmă, ci așa cum l-a prezis Mântuitorul pentru toate timpurile: plin de jertfe și abnegațiuni. Să cerem răsplata muncii, dar în legătură cu învățătura Marelui nostru Păstor: „căutați mai întâiu împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și acestea toate se vor adauge nouă”. (Mat. 6, 33). Deosebit să ne cugetăm la orfanii de preot și la ameliorarea situației preuteselor văduve.

2. Consistoriul arhiepiscopesc în ședința sa dela 15 Martie c. a hotărât ținerea *sinodului* arhidiecezan, fixând ziua de 24 Aprilie a. c., adecă Joia după Paști. Patru comisiuni consistoriale vor studia și aranja materialul, care va fi la ordinea zilei pentru desbatere. Pentru ca hotărârile sinoadelor protopopești să poată fi onorate cu deplină atențiune, ar fi bine să se înainteze consistorului, prin curieri, îndată după sinoadele protopopești. Sperăm, că Spiritul adevărului va ajuta, ca sinodul acesta să nu fie mai pe jos ca cele de mai înainte.

3. Convenirea oamenilor buni, cu intențiuni curate, mai ales cari au chemare specială de a face binele, totdeauna e de recomandat, fiind convenirea prilej de înălțare și întărire sufletească. Din motivul acesta noi ne-am declarat pentru *finerea congresului preoțesc*. Acum în sinoadele protopopești și la sinoadele diecezane preoțimea noastră se va înțelege, dacă mai e lipsă și de congresul preoțesc, ori nu. Dacă se va declara pentru congres, credem, că nu se va ține până când nu vor putea participa și frații, cari sufer încă sub stăpânire străină. (șt.)

*

Pentru unificarea vieții și administrației bisericii gr.-or. d'n România mare prof. univ. Em. Volutschi face propunere — în „Neamul Românesc” — în sensul, că toate episcopiiile din vechiul regat, Bucovina, Basarabia, Ardeal și Banat au să-și trimită câte 6 delegați: trei preoți și trei mireni în un mare congres. Dintre preoți unul dela administrație, un profesor de religie ori teologie și un preot din cura animarum. Dintre mireni unul să fie țaran, toți trei însă oameni evlavioși, de legea ortodoxă și cunoscători de cauză. Obiectul congresului are să fie: constituția bisericii, biserica și statul, clerul, oficiile — crearea, schimbarea, conferirea și administrarea lor fără desrădăcinarea dreptului de patronat; — biserica și școala, căsătoria, cultul liturgic și averea bisericească.

Locul adunării va fi Bucureștii ori Cernăuții — pentru bibliotecile teologice, de cari dispun și sunt necesare pentru clarificarea unor chestiuni așa de importante. (om.)

*

Românii din vicariatul Săcuimei, la 13 Martie c., au ținut în Târgul-Mureșului un mare congres. Contra voinții lor și spre durerea bisericii noastre au fost incorporați în 1912 la episcopia maghiară de Hajdudorog, pentru înființarea căreia au lucrat cu toate mijloacele guvernele și societatea maghiară. Chemarea acestei episcopii n'a fost să reverse lumină și căldură în suflete, să ridice moralul public și individual și să promoveze, bunăstarea și civilizația între fiii săi luați cu înșeleciune, ci să le încarce sufletele cu ură și nemulțumire, apoi să-i desnaționalizeze. Bulla „Christifideles graeci” a spus clar, că limba liturgică în aceasta episcopie trebuie să fie limba greacă veche. Aceasta poruncă a trecut în cerculară Nunțiaturii din Viena

dela 28 Octomvrie 1912, apoi in decretele de executare a bullei dela 17 Noemvrie acelaş an şi pe urma în scrisoarea sosită dela Nunţiu metropolitului din Blaj, de datul 20 Februarie 1913. Toate hotăririle Romei însă au fost desconsiderate. In ziarul »Hajdudorogi Ujság,« Melles Emil in »Országos Magyar szövet-ség« ş. a. au militat pentru introducerea limbei maghiare, care a şi fost introdusă integral. Dumnezeu însă — cum credeam şi speram — a zădărnicit planurile păcătoşilor. Cei din vicariatul Săcuimii astăzi sunt români mai verzi decât înainte cu 7 ani. In 13 Martie au hotărît, că se rup de Hajdudorog şi că aleargă la sinul dulce al mamei lor: in cadrele canonice ale arhidiecezei, având convingere, că Roma nu va pune nici o piedecă. -- Să vină cu bine şi cu darul Domnului! (şr.)

*

Să nu ne grăbim cu procurarea clopotelor! Intre multele lucruri, de cari ne-a despoiat războiul, sunt şi clopotele, cari ne cheamau la închinare din turnurile bisericilor, ne îndemnau, să ne rugăm pentru cei reposedaţi, ori pentru un frate care se luptă cu moartea, ori pentru depărtarea unei grele nenorociri. Acum, că s'au mai liniştit atmosfera, oamenilor şi mai ales celor sosiţi acasă din toate părţile lumii li-e jale şi năcaz, că nu mai aud cântecul educativ al clopotelor. Din motivul acesta contribuie, după putinţă, cu sume frumoase şi-şi cer dela Ordinariate banii pentru clopotele duse, pentru fabricarea de arme ucizătoare, ca să-şi procure clopote nouă. Crearea fondurilor pentru clopote e de recomandat şi de laudat, dar nu se face bine, dacă acum se şi procură. — Consistorul arhiepiscopesc din Blaj, în chestiunea aceasta, sfătuieste pe credincioşi în cercularul nr. 843—1919, spunându-le, potrivit cu interesele noastre, următoarele: „... din considerarea scumpetei mari ce stăpâneşte, îndrumăm curatoratele noastre bisericesti: să nu se grăbească cu procurarea de clopote nouă dela diferitele firme străine, ci să aştepte până la limpezirea definitivă a lucrului, când sperăm, că se vor putea procura clopotele de lipsă, lucrate din material mai solid şi mai potrivit, pe lângă preţuri mai moderate, dela o eventuală turnătorie românească, sprijinind şi prin aceasta în mod sântitor industria noastră naţională“. — Ar fi bine, dacă sfatul acesta s'ar da pretutindenea. (şr.)

*

Pe trem în Rusia. Lumea se întrebă mișcată, cum de pravoslavnică Rusia, așa cum a fost ea de pravoslavnică și puternică, a fost și e stăpânită de un Kerenski, Lenin și Trozki, cari toți sunt evrei. Răspunsul nu e greu pentru cine a văzut crâmpoșii cât de mici din viața Rusiei pe timpul revoluției.

Călătorind către centrul Rusiei, am rămas surprins de numărul covârșitor al evreilor între pasagerii civili, și de îndrăzneala evreilor destul de puțini la număr între militari. Lucrul cel dintâiu indică stările din clasa mijlocie rusă. Atunci am înțeles, că și în Rusia comerțul și marea industrie eră în mâna evreilor și prin urmare, după prăbușirea țarismului, ei aveau o putere hotărâtoare pentru a îndrepta desfășurarea evenimentelor după placul lor.

Lucrul al doilea mi-a arătat cauza demoralizării armatei ruse din acel timp. Evreii aceștia perorau mereu, cu cunoscuta lor obrăznicie semită, despre intențiile perfide ale Angliei și chiar ale Franței și despre bunăvoința Germaniei față de Rusia, chiar despre necesitatea unei prietinii între aceste două state. Vorbiau despre nebunia de a mai lupta împotriva Germaniei și de a nu ridica armele contra guvernărilor, a biurocraților și a burgezilor infami: a rușilor cu bună stare materială și aristocraților. Rar se vedeă vre-un subofițer rus mai despicat la cap, care să-le contrazică. Aceștia însă erau desarmați de evreii mai numeroși. Iată hrana sufletească a armatei recrutate în imensa ei majoritate din mușici de o stare culturală foarte scăzută și din triburi nomade. Preoții militari nu aveau mare influență asupra soldaților, deși aveau atașate, chiar și la trenurile militare vagoane-capele. Religia în Rusia era un formalism gol și sec, la sate ca și la orașe.

Evreii, prin curajul lor obraznic, dominau armata și pătura de jos a populațiunii. Pătura de sus, cufundată cu totul în epicureism, n'a luat și poate nici n'ar fi putut lua nici o măsură de apărare. Incontestabil, că s'au găsit și destui patrioți ruși, cari prevedeau dezastrul țării, capitularea și fărâmițarea Rusiei, dar nu puteau face nimic împotriva evreilor încălecați pe masele inconștii ale poporului. Într'adevăr poporul evreesc m'a pus în uimire cu unitatea lui de gândire, cu tăria disciplinei lui religioase (la orele prescrise își legau curelele, se învăliau în haina lor rituală și își făceau cu devotament rugăciunile, înălțându-și ori ce respect uman), cu ideile

lui sănătoase despre rostul familiei, socotind copiii ca adevărată bogăție a unui părinte, în fine cu înțelegerea desăvârșită a intereselor lui și cu solidaritatea, ce e cununa tuturor calităților lui. Fără îndoială, că la prăbușirea Rusiei au colaborat și alți factori; cel mai însemnat însă a fost spiritul distructiv evreu, care a ridicat și susține la suprafață pe mai mulți jidani, între atâtea milioane de creștini.

— Desfășurarea evenimentelor din Rusia să ne fie o lecție academică pentru educația poporului nostru în așa fel, cât să nu poată fi sedus de nimene. (sg.)

*

In, Dumineci și sărbători să se închidă cărcimele, fiindcă atunci și acolo se corumpe mai mult sufletul țăranului nostru. În era maghiară ne-am ridicat de multe ori glasul în scopul acesta, dar n'am fost ascultați. Conducătorii politici în orbia lor nu luau în socotință decadența poporului în zilele, în cari acesta putea să se reculegă, să se întărească, adunându-și puterile descordate prin munca grea de peste săptămână și putea să se cultive, ci priviau numai câștigul mic al statului, rupt din câștigurile mari ale proprietarilor debitorilor de spirtoase. Din motivul acesta, în fost-a Ungarie n'a succedut nicăieri, ca în Dumineci și sărbători să se închidă cărcimele cu sprijinul celor dela putere. În convingerea firmă că guvernanții de astăzi privesc interesele vitale ale neamului și că fiecare e în clar cu adevărul istoric, că și cele mai bogate și mai puternice popoare au ajuns la cerșitorie, dacă s'au depravat, nu ne îndoim, că conducătorii județelor vor da ordine pentru închiderea cărcimelor în Dumineci și sărbători, ori cel puțin vor aprobă cu bucurie hotărârile, ce le vor lua comunele în scopul acesta. (șt.)

Informațiuni scurte.

Azil de copii în Biniș. La inițiativa Dnei Marta Iepure prof., și cu concursul laudabil a mai multor dame și domni, fără nici un capital, s'a deschis în Biniș un azil, care ocrotește astăzi 10 orfani, fără tată și mamă, culeși de pe nițele satelor din jur și ridicați din cea mai neagră mizerie. — Ce rod admirabil al milei creștinești!

Banca națională a României a asignat pentru Orfelmatul din Blai Lei 40000 (caz. 20000)

† *O. T. Cheșianu*, fost avocat în Craiova, a lăsat un legat testamentar de cor. 50,000 pentru școlile din Blaj, unde și-a făcut studiile gimnaziale. — Fapta aceasta spune mai mult decât cele mai frumoase fraze.

*

Fondul ziaristilor români la finea anului 1918 dispunea de o avere de 225,280 lei. Temeiul acestui fond l-a pus dl. Dr. Ioan Mișu, donând în 1911 spre acest scop 25,000 cor. În 8 ani, pe urma unei administrări conștiențioase și a unei acțiuni vii a episcopiei, fondul s'a sporit cu aproape 20 ori mai mult.

*

† *Dr. Zaharie Pop*, un preot tânăr talentat, ales și bun, care în toată școlile: în gimnaziul din Blaj, la facultea teologică din Budapesta și la universitatea din Viena, unde a luat doctoratul în 1916, a fost totdeauna între cei mai buni, un scriitor, care promitea mult și ca fond și ca formă, un părinte bun al Orlatului, un român neînfrânt și nevinovat locuitor în mai multe luni a pușcării din Seghedin, în etate de 29 ani s'a stâns, după multe suferințe, în mănăstirea Prislopului la 4 Martie, 1919. — Facă-i Domnul parte de raiul fericirii!

*

† *Dr. Matei Pop*, un tânăr cu eminente calități morale, intelectuale și fizice, o podoabă a generației mai tinere din Blaj, a reposedat în Geneva, unde a ajuns ca prizonier după 4 ani grei de luptă. A fost fiul Dnei Elena Dr. Pop, n. Maniu, văd. de vicar foraneu. — Dumnezeu să-i odihnească sufletul, iar inimile a-dânc întristate să le mângăie!

Cărți și reviste.

»*Presă bună*«, *Calendarul catolic* pe 1919, Iași 1919. Prețul 2 lei. — »*Vieța*«, *Almanahul* pentru anul 1919, Huși 1919. Prețul 2 lei.

— În România veche sunt 2 eparhii catolice: arhiepiscopia de București și episcopia de Iași. În total au 47 parohii rom. catolice și una gr. catolică, cu mai multe sute de filiale și cu 165.000 credincioși. Activitatea spirituală și românească, care în general se desvoltă în aceste eparhii, e frumoasă și laudabilă. Au mănăstiri de călugări și călugărițe cu suflete de apostoli și de samaritani îndurători. Au seminare teologice, școli primare, 2 orfelinate și o școală de dascăli. Au 3 reviste pentru intelectuali și pentru popor. Jertfese pentru progresul lor. Nu de mult s'au constituit în o societate de editură: »*Presă bună*« cu un însemnat capital societar. În editura acestei societăți a apărut și »*Calendarul catolic*« pe 1919, care, pe lângă

partea curat calendaristică are și o parte literară frumoasă și destul de bogată. Al doilea calendar poartă titlul »*Almanah*« și a apărut tot așa de bine ca cel dintâiu în editura revistei populare »*Vieța*« din Huși.

Cărțile acestea ne-au sosit la redacție în un timp, când cărturarii noștri deja s'au provăzut cu calendare. Totuși le remarcăm la acest loc. Aceasta o facem din două puncte de vedere: 1., ca și noi gr. catolicii, cari suntem binișor peste un milion, cari formăm o provincie metropolitană cu 4 episcopii, cu 4 capitule, cu 4 seminare teologice, cu 5 școli normale, cu 3 (resp. 2) școli secundare, cu un număr însemnat de școli primare, cu peste 1500 preoți ș. a. m. d., — să ne hotărîm a ceti, a îndemna poporul cu toată ocașiunea, să cetească și a sprijini efectivă presa bună, care zidește și nu ruinează; — 2., să ne facem luntre și punte, ca planul pentru înființarea societății de editură »*Unirea*« să se efectueze cât mai bine. Fiecare preot să subscrie acții la societatea proiectată și împreună cu el să ducă sub steagul creștinesc și românesc al aceleia și pe cei mai înțelegători dintre păstoriți.

Așa, cum suntem, nu e bine. Eu m'aș bucura mai mult, dacă afirmarea aceasta ar fi clădită pe un temelii numai închipuit. N'avem un ziar bis.-pol., care să apere interesele bisericii noastre. Ușor se poate întâmpla să n'avem nici revistă. Aproape ori ce întreprindere literară bisericească s'a terminat cu deficite, deși scriitorii au muncit pentru bagatele, ori cu totul gratuit. O provincie întreagă n'are un calendar bisericesc. Frații gr. orientali au două, iar mâna de oameni romano-catolici din România veche tot două, cele amintite mai sus.

Părintele O. B., un preot tânăr, se plângea prin 1916, că în timpurile acestea grele nu se publică predici. A rămas însă mirat, când i-am comunicat că »*Mănăstirea Prislopului*« abia a vândut 10. es. din predicile frumoase ale lui Teodor Papp, ce le-a editat în 1914 și că »*Adevărurile eterne*« de păr. Dr. A. Nicolescu, apărute în 1915, despre cari s'a scris mult și elogios, nu se trec, dupăcum s'a făcut calcul; iar despre necazurile periodiceului de predici »*Cuvântul adevărului*« ar ști să ne povestească multe păr. Redactor.

La noi situația, care nu-i iertat să se mai mențină, e următoarea: Dacă nu se scrie, nu-i bine; iar dacă se scrie, scrisul nu se sprijinește. (șt.)

Iacob Popa, Sărbătorea Unirii. Făgăraș 1919. Prețul 1 cor.

Păr. vicar foraneu arhiepiscopesc din Făgăraș, Iacob Popa, care 2 ani și mai bine a fost necesitat, să stea departe de fiii săi sufletești, în 6 Februarie n. a. c., în cuvinte calde și înțelepte a arătat însemnătatea Unirii Principatelor înainte cu 60 ani și epocala importanță a întregirii neamului prin unirea tuturor Românilor. Cuvântarea frumoasă a păr. vicar, carea se

termină cu îndemnuri prețioase la muncă, la învățatură și la grațitudine față de memoria celor dispăruți în lupte pentru eliberarea noastră și în deosebi față de Dumnezeu, care nu și-a uitat de săracii săi, — se vinde în favorul monumentelor, care se vor ridica eroilor soldați români, căzuți, în luptele din Septembrie 1916, la Porumbacul de jos și la Perșani. (șr.)

Cărți intrate la redacție.

• *Viața*, Almanahul pe anul 1919. Huși. Prețul 2 lei.

• *Presa bună*, Calendarul catolic pe anul 1919. Iași. Prețul 2 lei.

Iacob Popa, Sărbătoarea Unirii, cuvântare rostită la 24 Ianuarie v. 1919. Făgăraș. Prețul 1 cor.

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

B. Dicio-Sân-Mărtin. În târgușorul Dv. aveți 4 preoți (gr. cat., rom. catolic, ev. ref. și unitar și încă un rabiner). Dacă aceștia toți ar fi lucrat și ar lucra cu zel și iubire de apostoli în mijlocul enoriașilor lor, câte nedreptăți rămâneau nesăvârșite în trecut, iar după ce s'au făcut, cum s'ar uita acum toate și cum ar putea gusta neconturbată fiecare confesiune roadele muncii sale culturale. Ce admirabil ar fi, dacă toți preoții și-ar înțelege misiunea sublimă de împăciuitoare! Știți, că un apel binemotivat, ce l-ar trimite Consiliul Dirigent capilor tuturor bisericilor de la noi, ar produce mult bine în direcția aceasta. — 2. Orice atrocități ar comite nebunii cu ai noștri, noi trebuie să ne păstrăm cinstea și să servim dreptatea. Aceasta e tăria și mărirea noastră astăzi și aceasta va trebui să rămâie și în viitor. Nevinovatului, fie de orice neam, să nu i-se facă nici cea mai mică nedreptate nici atunci chiar, când tatăl lui ar fi comis atentat la viața noastră. În același timp însă cel vinovat să fie pedepsit fără nici o crutare. Ar fi un dezastru și pentru noi, dacă am începe cu politica fatală a Maghiarilor.

P. Alba-Iulia. În ultimul sinod arhiepiscopal din 1909 două districte protopopești au trimis delegați, cari n'au aparținut protopopiatelor respective. Sinodul i-a verificat. Precedența aceasta singură e garanță suficientă, că va hotări la fel și sinodul din ast an. La acest sinod nu participă comisarii regiștri ca la cel electoral, cari ar excepționa pe alți trimiși afară de cei din tracte. Cleric abs., ori laic nu poate fi delegat.

S. București. În 16 Noiembrie, 1918 am avut fericirea, să salutăm în Blaj pe curajoșii sburători: căpitanul Precup și lt. Nicolescu, cari ne-au adus din România veche solii înveselitoare. În mijlocul entuziasmului de nedescris și general cineva, conversând cu viteazul Căpitan, l-a întrebat, dacă în cercurile diriguitoare de dincolo își dau oamenii sama de faptul, că prin unirea tuturor Românilor, dorită de atâta timp și de atâtea inimi mari, România mare va fi un stat poliglot, încercuit numai de dușmani: Ucraina, Ungaria, Serbia și Bulgaria, cari se vor nizu, să apese în diferite

puncte periferia creului și să ne conturbe internul, și că noi vom putea rezista glorios numai prin unirea și a sufletelor noastre nizuitoare spre progres și purificare și gata la orice jertfe, cum și prin dreptate? La toate s'ar răspuns afirmativ. — Astfel stând lucrul, datorința noastră e, să ne strângem rândurile cât mai tare nu pentru interese și orgoliu de partid, ci pentru viitorul neamului.

Dr. M. Blaj. Dacă credeți, că cuvântul »stipendiu« liturgic e expresiune numai pentru noțiunea remunerării, ce o primește preotul în schimbul ostenelei împreună cu aplicarea fructului mediu al sf. liturghii, nu suntem străini a corege în acest înțeles articolul: »Poate primi preotul stipendiu pentru celebrarea liturghiei înaintesfințitelor«? (nr. 3-4), mulțumindu-ne numai cu cuvântul »elemosină«, care încă s'a întrebuințat în articolul pomenit, ori și mai bine cu cuvântul »stoă«, care e mai uzitat la noi și ocură și în concursurile la parohii.

S. Sibiu. Când e așa greu a se cunoaște omul pe sine, să nu ne mirăm, dacă mai greu cunoaște pe alții. Din motivul acesta, în alegerea oamenilor, ales dacă nici nu prea este de unde să se facă alegerea, se poate înșela oricine. Neuccesul acesta e un rău, adevărata prăpastie o deschid însă numai superiorii, cari intenționați, ori din neglijență culpabilă, ori din ignoranță crasă nu pedepsesc păcatul, ori nu remunerază muncă și virtutea. — Mai multe revoalte a produs nedreptatea reală, nu cea închipuită, a conducătorilor, decât răutatea și prostia conducătorilor.

O. Gherla. Am primit deodată frumoasele pastorale. Ie vom putea încreșta numai în anul viitor.

E. Ocnele-Mureșului. N-am primit nici un raport dela congresul preoțimei gr. or. ținut în Sibiu din 20—22 Martie c. Lucrările marelui afat preoțesc, care — cum eră și fiteasc — între alte multe chestiuni însemnate a tratat cu viu interes și marea problemă de viață a neamului: renoirea sufletelor prin credință, vor fi publicate.

S. Cluj. În statul ungar s'a făcut adevărat lux cu funcționarii aproape în toate șubele. Ar fi prost, dacă păcatul acesta l'am primi și noi ca moștenire dela Maghiari.

P. Brașov. Scopul DV. e foarte frumos și laudabil; ne doare însă, că nu Vă putem ajuta în cauză, fiindcă așa mulți ne lipsesc, cât cei rămași nu suntem capabili a mai primi altă povară, fie aceea ori cât de neînsemnată. De altcun cele publicate în hr. prezent și în nr. 1—2 se pot utiliza ușor în scopul, ce-l indicați.

S. Săn-Mărtin. 1. Ori spusul, ori înțelesul a fost greșit. 2. Dacă un preot e desconsiderat, ori chiar batjocorit, pentru că propovăduiește adevărul, venind de multe ori în conflict cu principiile lumii și dacă culege ingratitude pe urma binefacerilor, nu-i o noutate. La acestea a pregătit Domnul demult pe preoții săi (scr. Mart. 10, 16—22). Fericit, care, și suferind, continuă a-și implini datorința.

P. M. Hălmeoști. Ne bucurăm și noi foarte mult de revedere. Am primit »Viața« și »Aurora franciscană.«

Dr. B. Telciu. Încă n'am primit »ocoata tipografiei. Nu-i nădejde, să se poată realiza ce doriți.

»Glasul Libertății« Cluj. Binevoii a schimba adresa nr. 652 cu cea a revistei noastre, care Vi se trimite în schimb.

Pentru redacție răspunde: Dr. Ioan Coltor.

Proprietar-editor: Membrii redacției.

Posta Administrațiunii.

Pentru toți Abonații. Nici în anul trecut n'am putut remunera cu nici un fil. munca intelectuală dela revista noastră, totuș mai datorim tipografiei peste 800 cor., iar pentru anul acesta n'am putut achita nimic a conto imprimării.

Pretensiunile la restanțieri ne sunt foarte mari și multe. În anul acesta n'am încassat mai mult ca să putem acoperi cheltuelile alor 2¹/₂ coale de tipar.

Astfel stând lucrul, ne vedem siliți, să rugăm cu insistență pe toți Abonații noștri, să ne plătească pe orice cale (prin bănci — poate mai ușor — în legătură cu „Patria“ din Blaj) prețul curent și restanțele abonamentelor. În mod special rugăm pe pâr. protopopi, să ne ajute în cauză, câștigându-ne noi abonați și insistând, ca să-și și achite plata abonamentelor cel vechi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fraților preoți, cari doresc să aibă revista de aici încolo, le putem trimite și numerii apăruiți deja în a. c.

A apărut:

Teologia morală

Volumul I.

de

Dr. Alexandru Nicolescu,
canonic mitropolitan.

Lucrarea aceasta, care cuprinde etica generală și o parte (despre virtuțile teologice) a eticei creștine speciale, umple o lacună de mult simțită a literaturii noastre teologice. Deși e lucrată ca manual pentru seminariile noastre teologice, cartea pâr. Dr. Nicolescu va putea face cele mai bune servicii și preoțimii noastre din cura animarum, fiindcă în cele peste 500 de pagini cheștiile se ating destul de pe larg și cu un aparat științific ce stă la înălțimea vremilor de astăzi. — Mult poate folosi și intelectualilor noștri mireni, cari doresc o aprofundare a vieții lor religioase morale. □

Se poate avea de la Librăria seminarială din Blaj pentru prețul de 10'50 C.